coś więcej niż

KLUCZBORK

Przewodnik Turystyczny Po Gminie Kluczbork

Wydawca:
Gmina Kluczbork
ul. Katowicka 1
46-200 Kluczbork
www.kluczbork.eu

Opracowanie:
Ewa Bukowska

Zdjęcia:
Maciej Knapa
Archiwum Urzędu Miejskiego w Kluczborku
Jarosław Małkowski BankFoto Agencja Fotograficzna

Skład, projekt & druk
Studio Reklamy Valdex s.c.
ul. Kołłątaja 8
46-203 Kluczbork

wydanie III Kluczbork 2020r.

Nakład
1 000 szt.

SPIS TREŚCI

HISTORIA

Lekcja geografii i historii Kluczborka 6
Kluczborskie wioski i sołectwa 12

DLA AKTYWNYCH

Na rowerze wytyczonymi szlakami 40
Nordic walking w parku 40
W wodnym żywiole i z wędką w dłoni 40
Spływy kajakowe rzeką Stobrawą 42
Wypoczynek w agro- i ekogospodarstwie 43
Na końskim grzbiecie 45
Najważniejsze obiekty i atrakcje sportowe 46

PRODUKT LOKALNIE WYTWARZANY TO JEST TO!

Pszczele dary 50
Cztery smaki kołocza śląskiego 54
Kluczborskie organizacje i podmioty działające na rzecz produktów lokalnych 56

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Hotele, pensjonaty i gościńce 58
Agroturystyka i pokoje gościnne 59
Gastronomia restauracje, puby i bary 59
Camping, kampus sportowy i zalew wodny 61
Banki, bankomaty i kantory 61
Imprezy cykliczne 62
Urzędy pocztowe 62
Zakupy 63

TELEFONY ALARMOWE

Policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe, wodne, gazowe i energetyczne
Stacje benzynowe, pomoc drogowa, warsztaty samochodowe 63
Apteki, służba zdrowia i lecznice dla zwierząt 64

Z LOTU PTAKA 65

HISTORIA

LEKCJA GEOGRAFII I HISTORII KLUCZBORKA

Kluczbork to powiatowe miasto zamieszkałe przez ok. 24 tys. mieszkańców (dane z kwietnia 2014r.). Leży w północnej części województwa opolskiego na pograniczu Równiny Opolskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Przepływa przez nie rzeka Stobrawa.

Założenie miasta Kluczbork wiąże się z zakonem krzyżowców z czerwoną gwiazdą. Otrzymali oni w 1253r. zezwolenie na lokację miasta na prawie niemieckim w miejscu, gdzie istniała targowa osada wzmiankowana już rok wcześniej w 1252 roku. Zezwolenie to wydał zakonowi książę wrocławski Henryk III. Niestety krzyżowcy nie zdołali ulokować miasta w tamtym czasie. Potem Kluczbork wziął pod swą opiekę książę Henryk IV Probus i wystawił w roku 1274 kolejny już przywilej lokacji miasta. Od roku 1293 miasto należało do księstwa głogowskiego, a potem kolejno od 1312 roku do księstwa oleśnickiego i od 1323 roku władali nim książęta legnicko-brzescy. W latach 1331-1356 Kluczbork został przekazany w zastaw polskiemu królowi Kazimierzowi Wielkiemu. W XV wieku miasto zostało opanowane przez husytów dowodzonych przez Dobka Puchałę. Po 1536 roku wprowadzono na terenie Kluczborka i okolic luteranizm. W latach 1618--1648 podczas tzw. wojny trzydziestoletniej miasto było wielokrotnie plądrowane. W latach 1660-1671 schronienie znaleźli tu wygnani z Polski arianie. Zorganizowali tu nawet swoje synody w latach 1663 i 1668. Po śmierci ostatniego księcia legnicko-brzeskiego Jerzego Wilhelma w 1675 r., Kluczbork przeszedł pod bezpośredni zarząd cesarza austriackiego Leopolda I, a po 1740 r. wraz z całym Śląskiem znalazł się w granicach państwa pruskiego, wówczas pod nazwą Kluczborek. Rozpoczął się okres dominacji kultury niemieckiej w wyniku kolonizacji fryderycjańskiej oraz administracyjnych zarządzeń władz pruskich, szczególnie ostrych w czasie tzw. kulturkampfu.

W 1816 roku miasto na mocy decyzji władz pruskich stało się siedzibą władz powiatu. W połowie XIX wieku rozpoczęto budowę dróg bitych i kolejowych, dzięki czemu Kluczbork stał się ważnym węzłem kolejowym (w 1868 roku otwarto linię kolejową Wrocław-Kluczbork-Fosowskie) w północnej części rejencji opolskiej, do której włączono go w 1820. W mieście żyli zgodnie wyznawcy różnych religii: ewangelicy, katolicy czy wyznawcy judaizmu. Powstała szkoła średnia (1860 rok), zbudowany został szpital miejski (1848 rok), zakład gazowy (1867 rok), budynek poczty (1891 rok) czy gmach sądu (1895 rok). Wzniesiony został zespół leczniczy „Betania" (1880) i działał prowincjonalny zakład dla umysłowo chorych.

Jednocześnie rozwijało się szkolnictwo podstawowe i średnie, w nawiązaniu do tradycji XVI/XVII wieku, gdy szkoły miejskie w Byczynie i w Kluczborku cieszyły się doskonałą opinią na Śląsku. W 1858 r. zostało otwarte ewangelickie seminarium nauczycielskie mające kształcić nauczycieli władających zarówno polskim, jak i niemieckim językiem, a w 1860 rozpoczęła kształcenie miejska szkoła średnia, przekształcona w 1873 r. w gimnazjum humanistyczne, które w 1877 otrzymało nowo wzniesiony gmach szkolny. 15 września 1886 roku poświęcono synagogę w Kluczborku, która została spalona przez nazistów podczas „nocy kryształowej" w 1938 roku.

Przemysł rozwija się pod koniec XIX oraz na początku XX wieku. Powstają browary, drukarnia, przędzalnia, cukrownia, cegielnia, fabryka mebli i zakład wyrobów metalowych. W 1909 roku oddano do użytku miejską sieć wodociągową i kanalizacyjną. Po I wojnie światowej Kluczbork znajdował się wciąż na terenie przygranicznym Republiki Weimarskiej i Polski. Po podziale Górnego Śląska powiat kluczborski w całości pozostał w obrębie państwa niemieckiego. Kończąca się w 1945 roku II wojna światowa w mieście za-

-kończyła się 20 stycznia, kiedy to do Kluczborka wkroczyły wojska radzieckie. Oficjalne przejęcie przez władze polskie nastąpiło jednak dopiero 18 marca 1945 roku, gdy wraz z całym Śląskiem Opolskim obszar ten przyłączono do Polski.

Postacie związane z Kluczborkiem

- **Jan z Kluczborka** (ur. ok. 1370) - polski filozof, teolog
- **Adam Gdacjusz** (ur. 1609) - polski pisarz religijny, kaznodzieja, duchowny luterański
- **Gustav Freytag** (ur. 1816) - pisarz niemiecki
- **Konrad Jażdżewski** (ur. 1908) - polski archeolog, profesor archeologii na Uniwersytecie Łódzkim
- **Horst Fuhrmann** (ur. 1926) - historyk
- **Heinz Piontek** (ur.1925) - poeta, prozaik, krytyk, autor słuchowisk radiowych, tłumacz i wydawca
- **Leszek Dawid** (ur. 1971) - polski reżyser, scenarzysta
- **Radosław Krzyżowski** (ur. 1972) - polski aktor teatralny, telewizyjny i filmowy
- **Joachim Mencel** (ur. 1966) - pianista jazzowy
- **Krzysztof Neugebauer** (ur. 1964) - polski karateka

Ewangelicki kościół pw. Zbawiciela został zbudowany w XIV wieku. Stanął na miejscu poprzedniej świątyni – drewnianego kościoła wzmiankowanego już w 1298 roku. W połowie XVI wieku - po wprowadzeniu luteranizmu na tereny Kluczborka – został przejęty przez protestantów. Dwunawowa świątynia wsparta jest przyporami, a portal główny jest ostrołukowy. Górna kondygnacja wieży oraz kopulasty hełm został dobudowany w latach 1795-1797. Na początku kolejnego wieku w roku 1806 na kościelnej wieży zamontowano i uruchomiono zegar. Wnętrza wyposażono w stylu rokoko. Ołtarz główny, ambona, chrzcielnica oraz prospekt organowy pochodzą z połowy XVIII wieku i są dziełem wrocławskiego rzeźbiarza Leopolda Jaschke. Przed kościołem stoi neoklasycystyczny pomnik – nagrobek z nieczytelnym napisem – w formie walca.

CO WARTO ZOBACZYĆ W KLUCZBORKU

Ewangelicki kościół pw. Zbawiciela

Ratusz pochodzi z XVIII wieku. Przylegają do niego dwie kamienice, które są pozostałościami po barokowym zespole domów kramarskich znanych pod nazwą „Dwunastu Apostołów". W 1925 roku miał miejsce wielki pożar ratusza i spłonęła część kamieniczek. Pozostałości po spalonych budynkach rozebrano i na nich miejscu zbudowano arkadowe podcienia, których autorem jest Alfred Lenz. Jak wyglądał kiedyś cały zespół Dwunastu Apostołów można zobaczyć na płaskorzeźbie znajdującej się na nad balkonem ratusza.

W 2012 roku w ramach rewitalizacji centrum miasta przystąpiono m.in. do remontu ratusza. 20 sierpnia 2012 roku zdemontowano iglicę wieży ratuszowej wraz z miedzianą kulą (tzw. kapsułą czasu).

W kuli znaleziono ocynkowaną tubę, w której były zwinięte w rulon dokumenty, przewiązane wstążką i zalakowane. Wśród nich znajdowały się m.in. datowane na 1926 rok: słowo wstępu od Burmistrza Miasta Kluczborka Waldemara Reche oraz dokumenty opisujące historię ratusza w latach 1752-1858 i 1859-1926.

Dokumenty te poddano pracom konserwacyjnym i zabezpieczającym we wrocławskim Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. Zostały one również przetłumaczone z języka niemieckiego na polski przez tłumacza przysięgłego. 23 sierpnia 2012 roku umieszczono na iglicy ratusza nową tubę dokumentami dla przyszłych pokoleń. Zawiera ona m.in. datowany na 27 lipca 2012 roku „List do przyszłych pokoleń" oraz okolicznościowy medal 750-lecia wybity z okazji jubileuszu miasta.

Wokół budynku ratusza są zabytkowe domy: nr 12-15 pochodzące z XVIII/XIX wieku, nr 21 z 1870 roku, nr 23-24 z początku XX wieku i nr 7 datowany na 1906 rok.

Dawny zakład dla ubogich pochodzi z 1779 roku. Został zbudowany według projektu Karola Gottharda Langhansa w stylu klasycystycznym, a ufundował go król Prus Fryderyk II Wielki. Od 1804 roku pełnił rolę szpitala, a w 1873 roku został przekształcony w szpital dla umysłowo chorych. W czasie II wojny światowej znajdował się tu jeniecki obóz oficerski i obóz dla internowanych obywateli pochodzących z państw wrogich Niemcom, o czym świadczy wmurowana w ścianę budynku od strony ul. Zamkowej pamiątkowa tablica.

Muzeum im. Jana Dzierżona udostępnia zbiory archeologiczne, etnograficzne (historia pszczelarstwa) i dotyczące historii Ziemi Kluczborskiej. Ma dużą kolekcję pamiątek związanych z Janem Dzierżonem, w tym m.in. jego listy, dyplomy honoris causa, wydawnictwa. Budynek muzeum stoi na pozostałościach po zamku zbudowanym pod koniec XIV wieku na miejscu XIII-wiecznego dworu książęcego. W 1590 roku książęta brzescy postawili obecną budowlę o gotyckich oknach. Zamek popadł w ruinę pod koniec XVII wieku. W 1720 roku został przebudowany na siedzibę administracji dóbr cesarskich. W wieku XIX znajdował się tu urząd skarbowy i sądy. W połowie XIX wieku zabudowano drugą kondygnację. W 1907 roku wieża zamkowa została przebudowana na wieżę ciśnień. Na początku lat 30-tych XX wieku wyburzono część zabudowań i 31.10.1932 roku oddano do użytku ulicę pod budynkiem.

W zrewitalizowanym parku miejskim stoi glorietta, która jest pomnikiem ku czci mieszkańców z terenu Kluczborka poległych podczas I wojny światowej. Przed nią znajduje się odnowiona i podświetlana nocą fontanna.

SPACER PO KLUCZBORKU

(mapa miasta znajduje się na stronie nr 2)

Poznawanie gminy można zacząć od spaceru po Kluczborku. Obok ratusza wchodzimy w ulicę Piłsudskiego, która pełni rolę reprezentacyjnego deptaka miasta. **Stoi tutaj jeden z najcenniejszych obiektów zabytkowych miasta - gotycki kościół pw. Zbawiciela. Z wieży kościoła, która jest udostępniona dla zwiedzających, można podziwiać panoramę miasta,** Wychodząc z ulicy Piłsudskiego wchodzimy w linii prostej w ulicę Mickiewicza. Możemy zobaczyć tutaj po prawej stronie zabytkową kamienicę, w której mieści się siedziba Kluczborskiego Domu Kultury, natomiast po lewej stronie zabytkowy budynek poczty. 50 metrów dalej stoi zabytkowy budynek Zespołu Szkół Ogólnokształcących im. Adama Mickiewicza (dawne gimnazjum im. Gustava Freytaga). Z ulicy Mickiewicza skręcamy w lewo i dochodzimy do ulicy Pułaskiego, gdzie po lewej stronie mijamy stare mury obronne wzniesione w XV wieku i dochodzimy do stawu Kościuszki, gdzie możemy chwilę odpocząć na ławeczkach wokół stawu z fontanną.

Mijamy staw i skręcamy w lewo. Jesteśmy na Alei Szpitalnej, która w linii prostej po przekroczeniu ulicy Skłodowskiej-Curie graniczy z parkiem miejskim. **Park to największy kompleks zieleni w mieście. Tutaj są zlokalizowane glorietta oraz druga miejska fontanna. Na obrzeżach parku, na dawnych osuszonych mokradłach stoi zbudowany na początku ubiegłego wieku kościół pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w charakterystycznym neogotyckim stylu.**

Wychodząc z parku dochodzimy do ulicy Katowickiej i tu z prawej strony możemy zobaczyć charakterystyczny budynek Urzędu Miejskiego i Starostwa Powiatowego. Udajemy się w kierunku ronda przy Placu Niepodległości, gdzie możemy zobaczyć kamienicę o stylowym wyglądzie narożnika. Z tego miejsca w linii prostej możemy zobaczyć budynek Muzeum im. Jana Dzierżona, który wyróżnia się w zabudowie miasta charakterystyczną wieżą ciśnień. Mijamy muzeum, skręcamy w lewo i wchodzimy w ulicę Krakowską.

Zostawiając za sobą deptak wracamy do rynku od wschodniej strony miasta, gdzie kończy się nasz spacer. Możemy tutaj odpocząć w restauracjach zlokalizowanych wokół rynku.

Kluczborskie wioski i solectwa

KLUCZBORSKIE OBSZARY WIEJSKIE OBEJMUJĄ 23 WIOSKI. OTO ONE W PORZĄDKU ALFABETYCZNYM:

BAŻANY

Leżą w południowej części gminy Kluczbork. Zajmują północny skrawek największego zwartego terytorium leśnego Opolszczyzny rozpościerającego się między grzbietem Góry Chełmskiej, rzeką Stobrawą i górną Liswartą. Od Kluczborka dzieli je odległość około 8-10 km, od wojewódzkiego Opola, około 45 km.

Z istnieniem tej miejscowości spotykamy się w dokumentach po raz pierwszy w 1714 roku (Archiwum Parafialne w Bogacicy), a następnie w roku 1730 (protokół wizytacji tych terenów przez władze kościelne, przechowywany w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu). Historię Bażan należy oczywiście rozpatrywać w kontekście dziejów sąsiednich skupisk ludności, w szczególności zaś z dziejami o kilka wieków starszej Bogacicy, która od ponad 400 już lat stanowi centrum parafii katolickiej.

Jeśli chodzi o pochodzenie nazwy Bazany (występującej w kilku odmianach, tj. Bazan, Basan, Baschan, a obecnie Bażany) jest mało prawdopodobne, że nazwa miejscowości utworzona została od częstego tu nazwiska Bazan. Żaden bowiem z dawnych mieszkańców bazańskich takiego nazwiska nie nosił. Należy raczej przyjąć za bardziej prawdopodobne, że wywodzi się ona od licznie występujących tu niegdyś bażantów (niem. Fasan). Wieś posiadała kiedyś herb, który zachował się na pieczęci, której tutejsza gmina używała w XIX wieku. Był nim w lewo zwrócony sierp, ukośnie ułożony.
Lasy otaczające Bazany od strony południowej zachowały częściowo swoją pierwotną szatę roślinną (znajduje się tu rezerwat przyrody „Bażany"). Już naukowcy niemieccy w wyniku prowadzonych tutaj badań stwierdzili, że połączenie występujących tu gatunków drzew, jałowców i mchów (ekosystem) stwarza wyjątkowy mikroklimat. Miał on korzystnie wpływać na różne schorzenia, za wyjątkiem cierpiących na astmę i alergie. Za względu na nieurodzajność przyległych pól powstały plany nadania naszej miejscowości charakteru wybitnie rekreacyjnego. Miały powstać duże stawy i swoiste aleje spacerowe. Niektórzy starsi mieszkańcy pamiętają jeszcze, że przyjeżdżali tu kiedyś „panocki" z miasta, by tu wypoczywać na łonie natury. Zawierucha wojenna zniweczyła te plany.[1]

Więcej można znaleźć pod adresem:
www.bazany.prv.pl

Kościół pw. Chrystusa Króla
Gdy w 1935r. poszerzano w Bazanach główną drogę biegnącą przez wieś rozebrano jedyną, znajdującą się tutaj kapliczkę, przy której mieszkańcy Bazan gromadzili się dotychczas na wspólnych nabożeństwach. Zaprojektowanie kościoła powierzono przebywającemu akurat w Opolu architektowi Alfonsowi Weigerowi z Kressbronn w Bawarii, a prowadzenie wszelkich robót budowlanych zlecono mistrzowi budowlanemu z Kluczborka Schmitdowi.

1. Tekst opracował: Joachim Kinder na podstawie wydawnictwa: Ks. Henryk Gerlic, „Bogacica - dzieje Parafii" - Wydawnictwo Św. Krzyża, Opole 1997; Feliks Triest, „Topographisches Handbuch von Oberschlesien", Breslau 1864 (tłum. Monika Horoś - Instytut Śląski w Opolu).

Owocem prac budowlanych był kościół nowoczesny i funkcjonalny. Zbudowany został na rzucie prostokąta z węższym prezbiterium od strony wschodniej i wieżą od strony zachodniej. Dach kościoła oraz 29-metrowa wieża pokryte zostały dachówką. Wszystkie ściany zewnętrzne otynkowano. Wewnątrz kościół posiada konstrukcję bazylikową. Jego trójczęściowe płaskie sklepienie spoczywa na drewnianych filarach. Do prezbiterium przylegają dwa pomieszczenia, z których jedno, od strony południowej pełni rolę zakrystii, a drugie od strony północnej było pomieszczeniem katechetycznym. Powierzchnię kościoła wraz z umieszczonym w z tyłu chórem muzycznym pomyślano tak, by mogło się tu jednorazowo pomieścić około 700 osób, czyli wszyscy mieszkańcy wioski.

Zaraz po zakończeniu budowy jeszcze w 1940 roku przystąpiono do wyposażania wnętrza. Ołtarz główny, ufundowany przez furmanów, którzy na ten cel przeznaczyli zarobione zimą w lesie pieniądze, ołtarze boczne, balaski, ambona, chrzcielnica i posadzka wykonane zostały z marmuru śląskiego przez firmę J.C.W. Haehnel Natursteinwerke. Na ołtarzu ustawiono metalowe tabernakulum wykonane przez złotnika z Wrocławia, Alberta Greinera. Jego dziełem są również kielich i puszka, naczynia na oleje święte, monstrancja, kropielnice, świeczniki i lampy. Na chórze muzycznym zainstalowano w 1940r. organy wykonane w firmie Carla Berschdorfa w Nysie.

Niezwykłego uroku dodaje kościołowi witraż Chrystusa Króla z napisem w języku łacińskim "Jesum Christum Regem Regum Venite Adoremus" (tzn. „Przyjdźcie, pozwólcie nam adorować Jezusa Chrystusa, Króla królów") ufundowany przez mieszkankę Bazan Annę Salzbrunn, a wykonany w 1940 roku przez artystę z Monachium F. Mayera. Ołtarze boczne zdobią drewniane figury św. Józefa robotnika po stronie południowej i Matki Bożej po stronie północnej. Ich autorem jest rzeźbiarz z Bytomia F. Schink. Spod jego ręki wyszły również pełna niezwykłego wyrazu figura Chrystusa Króla na krzyżu, płaskorzeźba św. Jadwigi oraz stacje Drogi Krzyżowej. Kościół może się również poszczycić pięknymi mozaikami, stanowiącymi tło dla figur z ołtarzy bocznych oraz zdobiącą fronton kościoła - wejście główne, mozaiką przedstawiającą Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza, umieszczoną tam dopiero w 1969 roku. Mozaiki te wykonała firma Ost Deutsche Werkstatten. W tylnej części kościoła, w niszach ustawiono dwie mało wartościowe figury gipsowe, przedstawiające świętych Floriana i Antoniego.

Uwieńczeniem wszelkich prac i wysiłków mieszkańców wioski, a także dopełnieniem ich radości z posiadania własnego kościoła, była jego konsekracja, której dokonał 30 sierpnia 1942 roku ks. bp Józef Ferche, sufragan wrocławski. Do mensy ołtarzowej wmurowane zostały relikwie świętych męczenników Maurycego i Urszuli. Kościół nosi tytuł Chrystusa Króla Wszechświata. Pomysłodawcą zaś tego tytułu jest ks. proboszcz Jan Wesoły, który pragnął przez to podkreślić, iż dla ludzi wierzących jednym Wodzem jest sam Jezus Chrystus.

W 1975 roku mając na uwadze wymogi II soboru watykańskiego postanowiono zmienić wystrój prezbiterium. Prace przebiegały, znów przy ogromnym zaangażowaniu wiernych, tak błyskawicznie, że już 30 sierpnia 1975 roku ks. bp Antoni Adamiuk dokonał poświęcenia nowego ołtarza.

14 sierpnia 1986 roku dekretem bpa opolskiego Alfonsa Nossola dotychczasowy kościół filialny w Bazanach został ustanowiony parafialnym dla nowo erygowanej parafii w Bazanach.

Kościół pw. Chrystusa Króla

Orkiestra Dęta z Bażan

W roku 2001 orkiestra dęta z parafii w Bazanach obchodziła 75-lecie działalności. Ta niewielka podkluczborska parafia, licząca nieco ponad 500 mieszkańców, poszczycić się może świetną orkiestrą. Gdy inne tego typu zespoły borykają się często z problemami personalnymi, bo starsi odchodzą, a młodych to nie interesuje, w Bazanach jest na odwrót. Orkiestra w pełnym składzie liczy ponad 30 muzyków, z tego połowa członków zespołu nie przekroczyła osiemnastego roku życia. Są w niej tacy, którzy z pokolenia na pokolenie związani są z orkiestrą. We wsi zresztą krąży powiedzenie, że „w Bazanach co drugi to Kinder, a co trzeci muzykant".

Początki orkiestry sięgają 1925 roku. Wtedy to pięciu młodych zapaleńców - Wiktor Moczygemba, Wilhelm Waldner, Józef Recha, Konrad Kubas i Roman Kinder - założyło orkiestrę. Naukę gry pobierali, niemal wszyscy, u kapelmistrza orkiestry z Bogacicy Piotra Trieberta. O tej pierwszej orkiestrze mówiono, że jest do tańca i do Różańca.

Od 1956 roku bazańska orkiestra występowała pod szyldem Ochotniczej Straży Pożarnej. Jako taka też dwukrotnie zajęła pierwsze miejsce w kategorii orkiestr małych podczas wojewódzkich przeglądów orkiestr dętych Opolszczyzny. Były również czasy, gdy muzykanci z Bazan reprezentowali Cech Rzemiosł Różnych w Kluczborku. Zawsze jednak wzbudzali nieskrywany podziw licznych słuchaczy.[2]

2. Opracowano w oparciu o tekst ks. Zbigniewa Zalewskiego «Orkiestra z entuzjazmem", Gość Niedzielny 11 marca 2001 (10/469)

Rezerwat przyrody BAŻANY

Rezerwat leśny BAŻANY położony w obrębie Lasowice Małe Nadleśnictwa Kluczbork, ma powierzchnię 22,02 ha. Utworzono go w 1969 roku. Znajduje się na wododziale między Stobrawą a Bogacicą. Przedmiotem ochrony jest naturalny drzewostan sosnowy na wydmach z obfitym stanowiskiem jałowca. Różnego rodzaju piaski tworzą tu dość wysokie wydmy o ciekawej morfologii. Właśnie na tych wydmach śródlądowych rośnie wiele roślin charakterystycznych dla stanowisk suchych i do tego ciepłych, np. wrzos zwyczajny, sztotlicha siwa, niecennica drobna. Zbiorowiska w takim środowisku charakteryzują się luźną strukturą roślinności, często tworząc kępy.

BĄKÓW

Historia Bąkowa jest nierozerwalnie związana z burzliwymi dziejami Śląska, należy pamiętać, że jest to historia pisana w dwóch językach. Nazwa Bąków (niem. Bankau) wywodzi się od starego przezwiska Bąk, które używano na tym terenie, i po raz pierwszy pojawia się ono w 1166 roku. W najstarszych zapisach występuje jeszcze wahanie formy Bąk/Bąków. Pierwotnie Bąków nosił nazwę de Banchow (1258), później Bańka (1274), a od 1784 roku zmieniono tę nazwę na Bunków. Według innych źródeł (niemieckich) nazwa Bąków oznacza „wieś pieców smolistych" (lub piec smołowy). W herbie wioski na pieczęci z 1774 roku widnieje drzewo.

Założenie Bąkowa jako osady datuje się na połowę XIII wieku - pierwsze wzmianki pisemne pochodzą z 1258 roku. Niewykluczone, że już w X wieku w okolicy Bąkowa głosił ewangelię św. Wojciech (żył w latach ok. 956-997) - główny patron Polski.

W 1274 roku książę wrocławski Henryk IV Probus wystawił przywilej, na mocy którego określił wyposażenie wójta Kluczborka i nadał miastu 50 łanów. Ponadto mieszczanie otrzymali odpowiedni obszar pod pastwiska oraz prawo użytkowania lasów położonych nad Stobrawą między wsiami Bąków i Bogacica. Wszystkie ziemie od Olesna do Gorzowa Śląskiego, w tym także i Bąków w XIII wieku należały do rodziny Frankenbergów, którzy otrzymali je z nadania. Pierwsza parafa katolicka powstała najprawdopodobniej w XIV wieku.[3] Parafia ewangelicka w Bąkowie powstała po reformacji około 1530 roku i była jedną z najstarszych parafii w powiecie kluczborskim. Bąków należał jako posiadłość rycerska od 1711 roku do Christopha Heinrich von Seydlitz und Gohlau (obraz ostatniej wieczerzy znajdujący się w ołtarzu głównym jest malowany właśnie na desce z kartuszem herbowym rodziny von Seydlitz). Przez wieś wiódł szlak wojsk napoleońskich. Od roku 1785 Bąków znajdował się w posiadaniu rodziny von Bethusy-Huc, która przybyła z Langwedocji (Francja). Nabyła ona pałac i okoliczne dobra od Paula von Salisch - ówczesnego właściciela.

Od 1801 roku Bąków staje się majątkiem junkierskim o powierzchni 3.552 ha, w skład którego wchodzą trzy folwarki: Brzezinki (Bresinke), Drzewiec (Sternberg) oraz Wrzosy (Heinrichsiust).
W 1883 roku wybudowano odcinek kolei Kluczbork-Olesno. Eduard von Bethusy-Huc (ówczesny właściciel Bąkowa i okolicznych ziem) wyraził zgodę na przeprowadzenie przez jego dobra linii kolejowej tylko pod warunkiem wybudowania stacji w Bąkowie. Partycypował on także finansowo i materialnie w budowie kolei.

Podczas II wojny światowej w Bąkowie mieścił się obok lotniska obóz jeniecki. Wybór miejsca nie był przypadkowy: na wielohektarowej przestrzeni znajdowały się liczne poligony ćwiczebne i posterunek milicji. Obóz jeniecki został przeniesiony do Bąkowa w czerwcu 1944 roku z Morzyczyna na Pomorzu. Otrzymał sygnaturę Stalagluft VII (w ósmym okręgu militarnym) i był przeznaczony dla lotników. Więziono tu głównie pilotów brytyjskiego RAF-u, gdzie służyli Anglicy, Amerykanie, Kanadyjczycy oraz Polacy. Pod koniec wojny do obozu trafiali także Rosjanie. Najprawdopodobniej to rosyjscy żołnierze spoczywają w grobach (jest ich pięć) na terenie obozu. Zimą 1945 roku stalag ewakuowano. Znajdowało się tu wtedy 1578 jeńców, w tym 40 Rosjan. Po wojnie zgromadzono w tym obozie około 12 tysięcy niemieckich jeńców wojennych. Obecnie po stalagu w Bąkowie zostały już szczątkowe ślady, a przy grobach jeńców stoi obelisk.

Pałac w Bąkowie

Bąkowski pałac pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku, jest frontem zwrócony ku północy. Składa się z trzech części: środkowej, wysoko podpiwniczonej, z widocznym ryzalitem zwieńczonym trójkątnie od frontu i dwóch prostokątnych, parterowych skrzydeł po bokach, część środkową pałacu zamyka dach naczółkowy z lukarnami pokryty dachówką ceramiczną. Pałac, w kompozycji neoklasycystycznej, został wzniesiony około roku 1855 za sprawą hrabiego Edwarda Jerzego, w otoczeniu rozległego parku krajobrazowego. Autorem projektu był Günther Grundmann, który, inspirując się twórczością architektoniczną Karla Friedricha Schinkla, stworzył tu wzorem pałacu Klein-Glienicke w Berlinie (wybudowanego w latach 1825-1827) neoklasycystyczną budowlę w stylu włoskiej willi. W 1890 roku, z inicjatywy ówczesnego właściciela, starosty Eduarda von Bethusy-Huc, pałac został rozbudowany o usytuowane równolegle do korpusu głównego, nieco niższe

3. Molak E., Racławski I., Zapomniane zabytki. Dwory i pałace wiejskie południowej Polski, t. 2, Śląsk Opolski, Opole 2011, s. 9-11.

i węższe, skrzydła boczne nakryte ceramicznymi dachami dwuspadowymi. W 1900 roku nastąpiła rozbudowa pałacu z zatarciem cech stylowych: ponad środkową częścią zmieniono dach na naściółkowy, dodano wieżę drewnianą (wybudowaną jako obserwatorium) krytą blachą z lukarnami. Przy pałacu istnieją zabudowania folwarczne, stajnie, owczarnie oraz lodownia. W prawie 4-hektarowym parku rosną klony, kasztanowce, akacje oraz platany klonolistne. Całość założenia zachowała pierwotny kształt.

W czasie od wiosny do jesieni 1945 bąkowski pałac był niezabezpieczony i został zdewastowany przez Rosjan. Pozostawione przez uciekających właścicieli wyposażenie pałacu zostało rozgrabione przez wojsko oraz okoliczną ludność. Jeden z pałacowych pieców kaflowych został rozebrany, kafle na początku zostały zdeponowane w muzeum w Kluczborku, a następnie przeniesione do Brzegu do Zamku Książąt Piastowskich.

Po wojnie część posiadłośći rodziny von Bethusy-Huc została rozparcelowana, a pozostała część przeszła pod zarząd Państwowych Nieruchomości Ziemskich. Później pałac został zamknięty i do roku 1950 zamieszkałe było tylko wschodnie skrzydło pałacu. W 1968 roku nastąpiła zmiana nazwy na Zakład Doświadczalny Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. Na początku lat siedemdziesiątych Zakład został nagrodzony za najlepsze osiągnięcia produkcyjne w skali IHAR (rok gosp. 1972/1973). Od 1 lipca 2000 roku w wyniku restrukturyzacji całego Instytutu IHAR Zakład stał się Oddziałem Zamiejscowym Spółki z o.o. „Hodowla Roślin" Smolice. Obecnie obiekt został zakupiony i przeszedł w prywatne ręce, a nowy nabywca zamku zamierza przeprowadzić remonty, aby powrócił dawny blask zameczku i otaczającego go parku.

CO WARTO ZOBACZYĆ W BĄKOWIE

Drewniany kościół pw. Wniebowzięcia NP Marii

Jedyny przedreformacyjny kościół w gminie Kluczbork (od 1945 r. ponownie katolicki). Zbudowany został on na przełomie XV i XVI w., jest orientowany, konstrukcji zrębowej, na podmurowaniu ceglanym, z wieżą nakrytą ośmiobocznym gontowym dachem namiotowym, o konstrukcji słupowej. W nawie chór muzyczny z parapetem wybrzuszonym w części środkowej i łączące się

z nim empory wzdłuż ścian bocznych, wsparte na siedmiu profilowanych lub fazowanych słupach (koniec XVII w.). W kościele zachowały się polichromie ścienne z XVI wieku ze scenami Zwiastowania, Wniebowstąpienia i Zesłania Ducha Świętego. Prawdziwą perełką jest ołtarz główny – najstarszy na Śląsku tryptyk gotycki z 1370 roku (wysokość 2,97 m), rzeźbiony z malowanymi skrzydłami, z częścią środkową trójdzielną. Ambona barokowa z 3 ćwiartki XVII wieku, wsparta na lwie trzymającym kartusz herbowy. Chrzcielnica barokowa (koniec XVII wieku), organy regencyjne. Na uwagę zasługują także epitafia drewniane Elżbiety von Frankenberg z malowidłem wotywnym i polskim napisem z 1676 roku.

Warsztat kowalstwa artystycznego i metaloplastyki Axela Szemińskiego. Sztuka kowalska to oryginalny sposób na kształtowanie i wystrój otoczenia. Balustrady, elementy mebli, ogrodzenia mogą być uzupełnieniem architektury lub też w wyjątkowy sposób podkreślać jej charakter. Kowalstwo artystyczne to ręczna praca nad każdym detalem.

Drewniany przydrożny krzyż stojący przy skrzyżowaniu dwóch głównych dróg wsi, przy którym odbywają się coroczne uroczystości Bożego Ciała.

Mogiłę braci Bassy na cmentarzu parafialnym. 16 lutego 1932 roku hitlerowcy zamordowali tu Augusta Bassy - członka Związku Walki z Faszyzmem.

Ciekawostka:
W granicach administracyjnych Bąkowa zachowały się dwa grodziska stożkowate, będące pozostałościami rycerskich siedzib obronnych z XIII-XV w. Jedno z nich, położone w pobliżu przysiółka Brzezinka, może być pozostałością obronnej siedziby panów z Brzezinki, którzy w pierwszej połowie XV w. weszli przejściowo w posiadanie Bąkowa. Drugie grodzisko położone jest przy leśnej drodze z Jam do Biadacza. Według lokalnej tradycji jest ono pozostałością „zamku wodnego" Rospenau czy Raspenau.

Nieopodal Bąkowa przy drodze krajowej nr 11 znajduje się Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy. Ośrodek stanowi zaplecze rekreacyjne dla oddalonego o 5 km miasta Kluczborka, jest to najatrakcyjniejsze miejsce letniego wypoczynku dla mieszkańców nie tylko miasta i gminy Kluczbork, ale również wielu okolicznych miejscowości. Ośrodek jest członkiem Polskiej Federacji Campingu i Caravaningu oraz wielokrotnym laureatem konkursu „Mister Camping". W swym dorobku posiada również II miejsce za „Najefektywniejszy Ośrodek Campingowy" w 1992 roku.

BIADACZ

Biadacz (Ludwigsdorf) to wieś leżąca ok. 9 km od Kluczborka przy drodze nr 45 Opole-Łódź. Przed skrzyżowaniem z drogą krajową nr 45 z prawej stoi strony kościół filialny wzniesiony w latach 1842-44. Poprzedni drewniany kościół został zbudowany w 1541 roku; późnoklasycystyczny, orientowany, murowany, wzniesiony na rzucie prostokąta z wyodrębnioną apsydą od wschodu i wieżą od zachodu. Apsyda wydzielona profilowaną arkadą, sklepioną konchowo, wieża podzielona gzymsami na trzy kondygnacje, zwieńczona ośmioboczną iglicą pobitą blachą. Chrzcielnica z ok. 1700 roku ma kształt rogu obfitości.

Nazwa wsi Biadacz wywodzi się od czasownika „biadać". Widać mieszkańcom nie powodziło się kiedyś najlepiej, ale to tylko przypuszczenie. Nazwa Biadacz została przyjęta dla wsi, która w przeszłości rozpadła się na dwie osady: Biadacz i Nagodowice, przy czym tę większą osadą były Nagodowice.

Pierwsza wzmianka w dokumentach pochodzi z 1402 r. W roku 1488 r. pojawia się nazwa Ludwici Willa (wieś Ludwika), która może wywodzić się od pierwszego lub kolejnego właściciela Biadacza, którym mógł być syn księcia brzeskiego Bolesława – Ludwik I (1311-1398). Od łacińskiej nazwy Niemcy utworzyli niemiecką nazwę wsi – Ludwigsdorf, jednak w świadomości mieszkańców i życiu codziennym funkcjonowała nazwa polska – Nagodowice. Rozwój wsi rozpoczął się w XVI w., szczególnie rzemiosło. Przybywało mieszkańców i przysiółków. Jedna część osady nazywała się Biadacz i leżała na końcu wsi.[4] W 1541 roku wybudowano w Nagodowicach drewniany kościół, który przetrwał do 1830 roku. Obsługiwał on prawie wszystkie okoliczne wsie oraz Gorzów Śląski. Ze starego kościółka zachował się tylko dzwon. Do czasu zajęcia Śląska przez Prusy Nagodowice należały do książąt brzeskich, a następnie stanowiły dobra dworu habsburskiego. W 1777 roku zostały utworzone dwie kolonie: Buddenbrock – dzisiejsza Brodnica, i Prittwitz – dzisiejsze Przybkowice. W 1741 roku Nagodowice stały się dobrami królewskimi, a nadzór nad nimi sprawował Urząd Królewski w Kluczborku. W 1835r. utworzono nową kolonię Steinberg - dzisiejsze Kamienisko. Rozwój gospodarczy pozwolił na zebranie środków na budowę szkoły w 1822 roku. W drugiej połowie XIX w. doszło do połączenia Nagodowic z Biadaczem i Biadacz został wchłonięty przez intensywnie rozwijające się Nagonowice. Dlatego nazwa Biadacz po 1865 roku nie jest już wymieniana. Wieś miała zawsze charakter wybitnie polski.

W 1938 roku Biadacz liczył 1428 mieszkańców, zaś po wyzwoleniu w wyniku migracji i strat wojennych liczba ludności zmalała do 750 osób.

CO WARTO ZOBACZYĆ W BIADACZU

Kościół pw. św. Józefa Robotnika

Pierwsza wzmianka o kościele w Biadaczu datowana jest na 1541 rok. Był to wówczas kościół drewniany, który przetrwał do 1840 roku. W 1842 roku staraniem miejscowej ludności, rozpoczyna się budowa nowej, murowanej świątyni.

4. Jasiński Z., Lisowski A., Z dziejów wsi Biadacz, w: Szkice kluczborskie, t. 3, Opole 1985, s. 102-111.

W 1843 roku następuje zakończenie budowy kościoła, który początkowo jest katolicki, później zaś (do 1945 roku) jest kościołem ewangelickim. Po zakończeniu II wojny światowej wraca w ręce katolickie. Obecnie jest to kościół filialny parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Bąkowie.

- Gospodarstwa agro- i ekoturystyczne (więcej o nich w części „Dla aktywnych": Wypoczynek w agro- i ekogospodarstwie).

Bogacica (Bodland) to największa wieś gminy Kluczbork, obecnie liczy około 1,6 tys. mieszkańców. Zajmuje północny skrawek największego zwartego terytorium leśnego Opolszczyzny, rozpościerającego się między grzbietem Góry Chełmskiej, rzeką Stobrawą i górną Liswartą. Od Kluczborka dzieli ją około 6 km, od wojewódzkiego Opola - około 45 km.

Bogacica to wielodrożna wieś, położona wśród pól uprawnych na Równinie Oleśnickiej 6 km od Kluczborka. Jako osada wymieniana była już w dokumentach z XIII wieku. W XVII wieku była ośrodkiem przemysłu wapienniczego i szklarskiego (razem z sąsiadującą Bogacką Szklarnią). Pierwszymi śladami osadnictwa na tym terenie są kamienne narzędzia znalezione nad brzegiem Stobrawy na zachód od Bogacicy. W wyniku prac archeologicznych natrafiono także na ślady tak zwanych wież strażniczych. Jedna z nich była usytuowana przy drodze prowadzącej do Czapli

Więcej na
www.bogacica.eu

CO WARTO ZOBACZYĆ W BOGACICY

Starych, a druga w pobliżu bogackiego młyna od strony zachodniej. Były to kopce ziemne o średnicy około 25 m, otoczone palisadą oraz oblane fosą. Na środku tych kopców stały mocne drewniane wieże, były one zamieszkane i chroniły mieszkańców przed niebezpieczeństwami. Wokół nich rozrosła się później osada Bogacica.

Wieś nosiła w przeszłości różne nazwy. Pierwotnie osadę tę zwano Bogatalanta. Szybko jednak nastąpiło przekształcenie nazwy i już w 1297 roku występuje ona jako Bogatalanka, co możemy tłumaczyć jako Bogata Łąka. Nazwa ta wywodzi się od naturalnych właściwości terenu, urodzajnych, obfitych w trawy łąk rozciągających się wzdłuż Stobrawy, nad którą wieś jest położona. W 1410 roku spotykamy po raz pierwszy zbliżoną do dzisiejszej nazwę Bogaczicz, obok której używano nazwy Bogatenland. Ludność miejscowa używała zapewne obok oficjalnej nazwy Bodland (Bodlandt, Bodtland), dawnej słowiańskiej Bogacica (Bogacicza), co jednak przekazują nam dopiero sięgające początku XVIII wieku księgi parafialne. Tak też było w 1845 roku, kiedy to obok oficjalnej niemieckiej nazwy Bodland podano używaną przez mieszkańców Bogacica.
We wsi od niepamiętnych czasów znajdował się dwór, zwany zamkiem. Ok. 1746 roku wzniesiono tu nową, pełną wdzięku budowlę zwaną „nowym zomkiem". Był tu też (wg opisu z 1830 roku) folwark zwany Niederhof.

Co ciekawe Bogacica należała do wsi herbowych. Tutejsza gmina używała w XIX wieku pieczęci z herbem wyobrażającym umieszczony u dołu otoku trójkąt prostokątny przeciwprostokątną zwrócony ku dołowi. Z obu przyprostokątnych wyrastało po pięć prawdopodobnie kłosów lub smukłych drzew. W otoku umieszczono nazwę Gemeinde Bodland.

Dwór późnoklasycystyczny z I poł. XIX wieku jest murowany, parterowy, wysoko podpiwniczony, wzniesiony na rzucie prostokąta, dwutraktowy z sienią na osi, dach siodłowy kryty dachówką.

Spichlerz dworski pochodzi z I poł. XIX wieku, murowany, prostokątny, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, dach siodłowy kryty dachówką.

Kościół pw. św. Trójcy w Bogacicy

Kościół pw. św. Trójcy zbudowany w latach 1797-1805. Poprzedni drewniany pochodził z 1597 roku; do 1810 przynależał do zakonu krzyżowców z czerwoną gwiazdą; rozbudowany w latach 1905-1906. Pozbawiony jest cech stylowych, orientowany, murowany. Z pierwotnego kościoła zachowana jest prostokątna nawa z zaokrąglonymi narożnikami oraz kwadratowa wieża od zachodu i kruchta od północy. Przedłużony został o transept z kopułą i prezbiterium; dach siodłowy kryty dachówką; hełm wieży ośmioboczny, baniasty, łamany, pobity blachą. Ołtarz główny (koniec XVII wieku) z bogatą dekoracją snycerską i rzeźbami, przeniesiony został po sekularyzacji w 1810 roku z kościoła franciszkanów w Namysłowie. Prospekt organowy to dzieło regencyjno-rokokowe.

BOGACKA SZKLARNIA

Bogacka Szklarnia (Glashuette) powstała pierwotnie jako kolonia w związku z założeniem na terenie Bogacicy huty szkła, która istniała tu od 1785 do około 1850 roku. Z jej istnieniem spotykamy się po raz pierwszy 21 kwietnia 1796 roku. Widocznie powstająca osada nie była jeszcze całkiem samodzielnym organizmem terytorialnym skoro jej nazwę zanotowano jako Bodland oder Glashuette. Później używano nazwy Glashuette oraz Bodlander Glashuette. Nazwa tej wsi należy do grupy tzw. nazw kulturowych, określających pierwotny charakter osady.[5]

BOGDAŃCZOWICE

Pierwsze informacje na temat Bogdańczowic określają go jako folwark między Ligotą Górną (Ober Ellguth) i Biadaczem (Ludwigsdorf), na wschód od Kluczborka, położony na najwyższym wzniesieniu w obwodzie kluczborskim (Wüttendorfer Höhe = Wzniesienie Bogdańczowickie?) (245,4m) i pochodzą z 1774r.
Wzmianka z tego okresu mówi o pieczęci i herbie. Ponieważ miejscowość składa się z dwóch części, istnieje herb:
- Wüttendorf I (pieczęć z 1774, stempel z 1845): roślina liściasta i herb,
- Wüttendorf II (pieczęć z1774): drzewo liściaste rosnące na ziemi.

5. ks. Henryk Gerlic, wyd. cyt., s. 22.

Nazwę miejscowość zawdzięcza kluczborskiemu wójtowi Peterowi Rüdiger'owi, który na część swojego syna nadał nazwę Wüttendorf, Dorf des Witko = wieś Witka. Dwór Bogdańczowice był własnością Kleinschmiedt'a do 1945 r. Przed wkroczeniem Armii Czerwonej, właściciel dworu wraz z mieszkańcami wsi ewakuowali się w kierunku Czechosłowacji. Do opuszczonych zabudowań napłynęli przesiedleńcy z centralnej Polski i repatrianci zza Buga, a ziemie po dworze Bogdańczowice zostały rozparcelowane. Po zakończeniu II wojny światowej w 1945 r. i przejęciu administracji przez władze polskie około 30.06.1945 r., w zabudowaniach po byłym dworze nr (I) powstała szkoła rolnicza, którą w późniejszych latach rozbudowano tworząc tu Zespół Szkół Rolniczych i która istnieje do dnia dzisiejszego. Przy szkole zostało zorganizowano szkolne gospodarstwo rolne o areale około 200 ha.

CO WARTO ZOBACZYĆ W BOGDAŃCZOWICACH

BORKOWICE

Z pierwszymi zapisami o wiosce, chociaż nie została ona jeszcze wtedy wymieniona z nazwy, spotykamy się w 1688 roku. Nazwę tej wsi zapisano w 1697 roku jako Borkowicze (Borkowicz), ale już w 1714 roku pojawia się ona w obecnej pisowni Borkowice. Później stosowano pisownię Borkowitz (1720), Borqvitz (1730), Buerckwitz (1743), Borckwitz (1783). Zdaniem badaczy nazwa miejscowości należy do starych, średniowiecznych, a nazwa wywodzi się od nazwy osobowej Borek, Borko, Borzysław. Przypuszcza się także, że nazwa może pochodzić od okolicznych borów sosnowych. W 1936 roku nazwę wsi zmieniono na Borkenwalde. W przeszłości na określenie niektórych jej części, zapewne nieco oddalonych osad czy przysiółków, używano odrębnych nazw, z których dzisiaj możemy przytoczyć jedynie wspomniany na przełomie XVIII i XIX wieku Jagodnik.

Borkowice należały również do wsi herbowych. W XIX wieku tutejsza gmina używała pieczęci z herbem wyobrażającym jeźdźca na galopującym koniu. Pochodzenie herbu określa się na okres średniowiecza i wywodzi się z portugalskiej tarczy rycerskiej. Symbolizuje on najprawdopodobniej pierwszego osiedleńca wsi, rycerza Borka lub Borzysława. Wieś posiada też swoją flagę, która uformowana jest z trzech pionowych pasów kolorów: białego, żółtego i czerwonego, a na środku umiejscowiony jest wyżej wymieniony herb.

Borkowice to dziś średniej wielkości wioska, licząca ok. 650 mieszkańców (ok. 900 zameldowanych). Wieś zajmuje ponad 1600 ha powierzchni, teren jest zaś wyjątkowo płaski, a z geograficznego punktu widzenia należy do Niziny Śląskiej. Borkowice graniczą ze wschodnim krańcem Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, w związku z czym znaczny obszar wioski zajmują lasy mieszane.

Z racji występowania na terenie wioski licznych obszarów leśnych znakiem rozpoznawczym Borkowic stało się drewno, a jednym z najważniejszych obszarów gospodarki obróbka drewna. Zauważalne jest to już przy wjeździe do miejscowości, gdy goście witani są przez tablice z hasłem „DREWNO NASZYM BOGACTWEM", bo Borkowice to jedna z dwóch wsi tematycznych w gminie Kluczbork (drugą jest Maciejów). Tu od pokoleń mieszkańcy wykonują zawody związane z obróbką drewna. Szczególną atrakcją wsi jest drewniana strażnic straży pożarnej. Dla miłośników aktywnego wypoczynku wieś oferuje zabawy terenowe oraz wycieczki rowerowe. Przez Borkowice przechodzi szlak rowerowy „Szlakiem dawnego rzemiosła i pomników przyrody". Temat drewna przewija się w wielu miejscach Borkowic, zauważalny jest nie tylko na powitalnych tablicach, ale i w przykościelnym skwerze, gdzie urządzona została dendrologiczna (czyli związana z nauką o drzewach) ścieżka edukacyjna. Pozwala ona w sposób szczególnie odpowiedni dla dzieci i młodzieży poznać niektóre rodzime drzewa, ich wygląd oraz charakterystykę, ale i na własnej skórze doświadczyć, jaką mają strukturę kory, zapach czy wygląd słoi.

Ciekawostka:
LEGENDA JEZIORA „UGI"

Starszym mieszkańcom Borkowic, ich rodzicom i dziadkom, przekazywana była od dawien dawna legenda jeziora Ugi. W czasach, gdy Borkowice zamieszkiwał Hrabia Borek, znajdował się lesie należący do niego domek leśny. Legenda mówi, iż w pewien Wielki Piątek urządził on tam huczne przyjęcie, w dniu męki i śmierci Jezusa

Chrystusa. W gruncie rzeczy Hrabia nigdy nie był człowiekiem pobożnym. W nocy, gdy przyjęcie dobiegło już końca, a wszyscy goście spali upojeni alkoholem, w domku wybuchł pożar. Nie można było już uratować domku i zaczął się on zapadać. Z biegiem czasu zaczęło się zbierać w tym miejscu coraz więcej wody, aż w końcu powstało jezioro. W dawnych czasach mieszkańcy unikali jeziora, ponieważ legenda o nim ich przerażała. Dzisiaj nikt z mieszkańców nie odczuwa już lęku zbliżając się do jeziora.

CO WARTO ZOBACZYĆ W BORKOWICACH

Kościół w Borkowicach

Kościół borkowicki został wzniesiony według projektu inż. arch. Zdzisława Fiuka z Byczyny. 5 maja 1985 roku rozpoczęto prace budowlane, 13 października 1985 roku wmurowano kamień węgielny, a 13 września 1987 konsekrowano nowo wybudowany, pod wezwaniem św. Józefa Robotnika kościół.

Obok kościoła wznosi się wieża – dzwonnica, na której umieszczone zostały trzy dzwony. Pierwszy konsekrowano w grudniu 1987 roku, a dwa następne 5 grudnia 1988 roku.

W kościele znajdują się rzeźbione stacje Drogi Krzyżowej, obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy oraz obraz Najświętszego Serca Pana Jezusa.

Więcej na www.borkowice.prv.pl

CZAPLE STARE

To wieś położona na wschodnim skraju Równiny Oleśnickiej, nad rzeką Stobrawą, w otoczeniu lasów, oddalona o 7 km na zachód od Kluczborka. W skład sołectwa wchodzi również druga miejscowość - Czaple Wolne. Czaple pod względem zabudowy reprezentują typ wsi tzw. szeregówkę - rodzaj wsi, który powstał w XVI wieku wskutek reorganizacji dóbr królewskich. Wyróżnia się najczęściej regularnym łanowym układem pól, ale w przeciwieństwie do rzędówki i łańcuchówki zagrody są zwarcie ustawione wzdłuż prostej ulicy w środku obszaru wiejskiego.

Czaple Stare (Alt Tschapel) są jedną z najstarszych osad. Istniała już w 1261 roku, kiedy to jej nazwę zapisano jako Schaple. W 1274 roku kryją się pod nazwą Szczepil, a w 1292 roku Zceplin. Obok tych starych spotykamy nowsze: Czapelau, Tschappelau, Tschaple, Czplensis pagus. Nazwę Czaple spotykamy w 1720 roku. W XIX wieku przyjęła się nazwa Alt Tschapel, którą w 1936 roku zmieniono na Stobertal. Nazwa osady należy do grupy tzw. nazw terenowych i oznacza miejsce, gdzie nad Stobrawą przebywały czaple. Miejscowość stanowiła niegdyś własność mieszczan kluczborskich, a później przeszła w ręce księcia oleśnickiego, do którego należały w 1783 roku. Obok wsi przy drodze wiodącej z Kluczborka do Wołczyna znajdowała się karczma zw. Tschapeler Kretscham. W pobliżu leżą również Czaple Wolne (Freitschapel), kolonia powstała w 1795 roku na miejscu kluczborskiego folwarku miejskiego. [6]

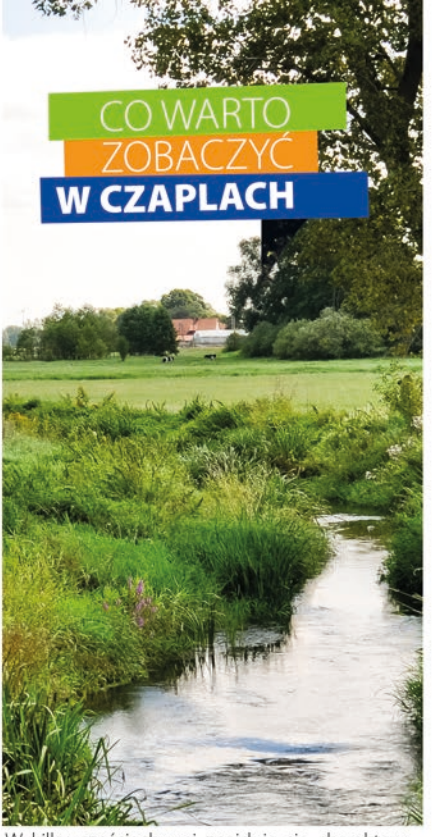

W kilku częściach wsi znajduje się charakterystyczna ceglana zabudowa.
Czaple leżą tuż przy rzece Stobrawie. Doliny rzeczne są elementem wzbogacającym krajobraz gmin. Stanowią ostoje roślinności i modyfikują warunki klimatyczne i wodne w najbliższej okolicy.

GOTARTÓW

Gotartów jest wioską położoną w północnej części gminy Kluczbork. Wieś wraz z otaczającym obszarem położona jest na pograniczu Niziny Śląskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Jego nazwa ewaluowała. W 1257 roku było to Dorf des Ritters Godehart, w 1389 roku Gothartowicz, w 1845 roku Gortotów; od niemieckiej nazwy osobowej Gotthard spolszczonej w postaci Gokart, Gotort, przejściowo nawet do formy patrymonialnej na *-owice* (źródło: przygotowane noty historyczne, Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku). Przez wiele lat istniały tam sady (głównie jabłoni), które powstały po II wojnie światowej na opuszczonych przez niemieckiego ogrodnika Gottarda Denklera ziemiach o powierzchni najpierw 7 ha, a potem rozrosły się do ok. 550 ha. Niestety obecnie sady są zlikwidowane, a na ich terenie są pola uprawne, zboża i inne ziemiopłody.[7]

6. ks. Henryk Gerlic, wyd. cyt., s. 21.
7. Borek H., Nazewnictwo miejscowe regionu kluczborskiego, w: Szkice kluczborskie, t. 2, Opole 1979, s. 95.

KRASKÓW

Pierwsze wzmianki pochodzą z 1283 r. Wieś tworzyła całość z majątkiem Nowy Dwór (Neuhof). Wioska należała pierwotnie do zakonu krzyżowców z czerwona gwiazdą.

Nazwa wsi zmieniała się. Z niemieckiego pochodzi Kraska: Crascowe (1283), Crascow (1300), Krasków (1845); stara nazwa dzierżawcza od nazwy os. Krasek (1275).[8]

CO WARTO ZOBACZYĆ W KRASKOWIE

Kościół pw. św. Jadwigi w Kraskowie zbudowany został jako neogotycka kaplica w 1874 roku, rozbudowany w 1932 roku. Wewnątrz znajduje się wiele rzeźb, m.in.: gotycka, odnowiona w 1935 roku figura św. Jadwigi.

8. Borek H., Nazewnictwo miejscowe regionu kluczborskiego, w: Szkice kluczborskie, t. 2, Opole 1979, s. 95. Borek H., wyd. cyt., s. 95.

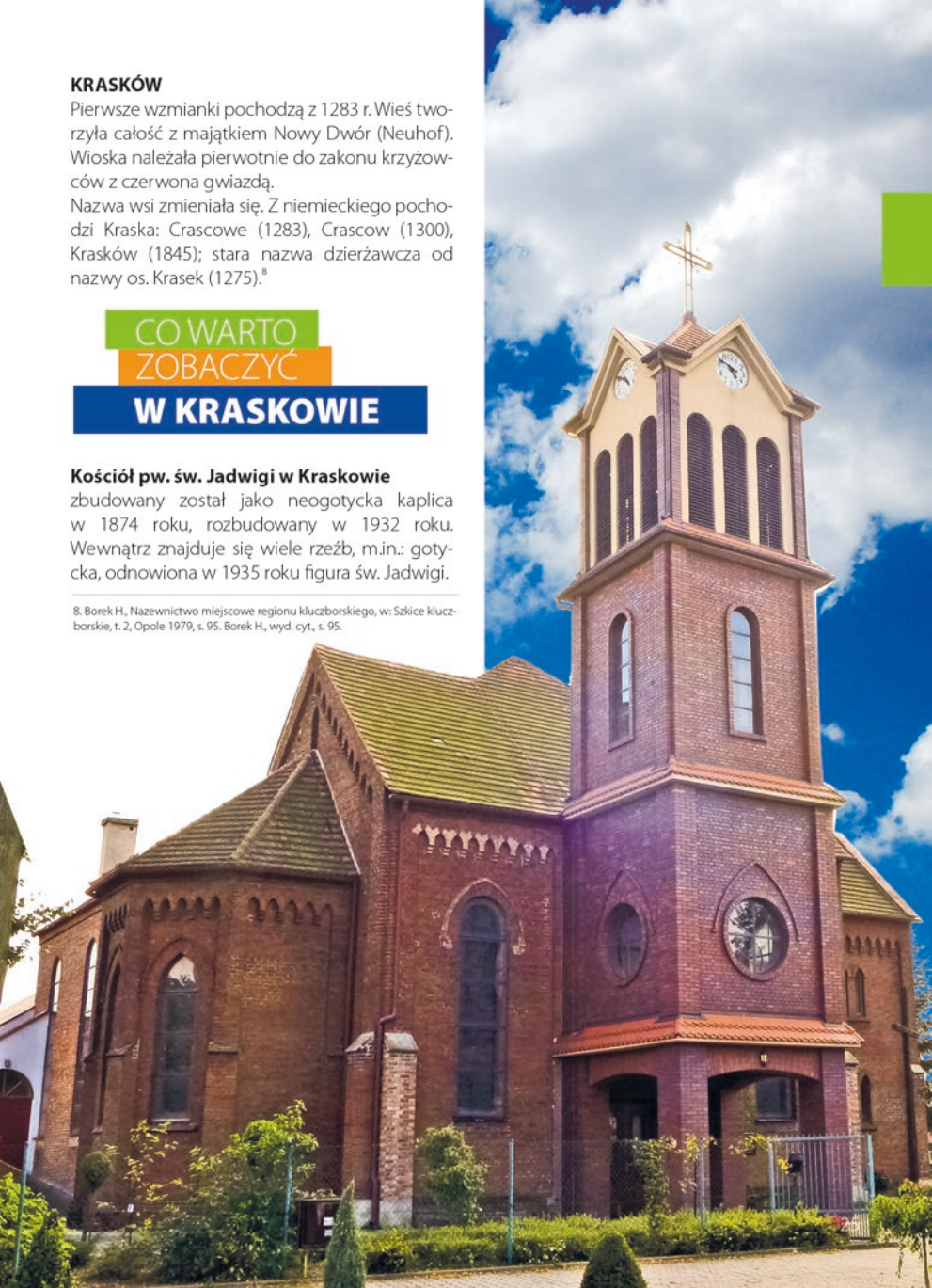

Drogowskaz prowadzący do niego znajduje się 500 m od kościoła. Cmentarz otoczony jest murem, częściowo zniszczony. Zajmuje powierzchnię 0,41 ha. Został zniszczony po zakończeniu II wojny światowej. Do naszych czasów zachowało się kilkadziesiąt nagrobków, z których najstarszy pochodzi z 1811 roku. Wiele płyt nagrobnych posiada napisy w języku żydowskim i niemieckim. Cmentarz został założony w 1765 roku i pierwotnie służył Żydom z Byczyny, Wołczyna, Kraskowa i Kluczborka. W 1847 roku został przejęty przez gminę żydowską w Kluczborku. W 1890 roku wybudowano dom przedpogrzebowy. Cmentarz zamknięto w latach 20-tych XX wieku.

KRZYWIZNA

To wieś położona na północ od Kluczborka. Pod względem zabudowy reprezentuje typ wsi tzw. wielodrożnicę - wieś o zwartej lub luźnej zabudowie, powstająca wzdłuż kilku ciągów komunikacyjnych (ulic), ale o nieregularnym kształcie (niem. Haufendorf), jedna z wczesnych form słowiańskiej zabudowy wsi. Wsie wielodrożnicowe mają zazwyczaj układ pól nieregularny, niwowy lub niwowo-blokowy, zawsze z dużym rozbiciem własności na liczne działki.

Nazwa wsi ewaluowała. Jako pierwsza pojawia się Crzvizna na oznaczenie miejscowości przed rokiem 1285 za czasów słowiańskich. Słowiańska nazwa znaczy „krzywa wieś".

Około 1285 roku pojawia się nazwa Soninwald oznaczająca słoneczne miejsce w lesie (zaznaczone jest to w liber fundations episcopatus Wratislawiensis) i wieś zostaje założona na prawie niemieckim. W latach 1375-1415 wspominana jest nazwa Schonewalde. W latach 1409-1588 funkcjonuje nazwa Krziwischin. Jako Krziwisny pojawia się w brzeskich księgach. Szywald to późniejsza polska nazwa używana jeszcze w 1871 roku. Schönwald funkcjonuje od połowy XIX wieku do 1945 roku, a po tym okresie obowiązuje nazwa Krzywizna. Ponieważ w gminach wiejskich (wówczas wsie nierzadko pełniły funkcje gmin) powiatu kluczborskiego językiem powszechnie używanym do połowy XIX wieku był polski, stosowano przeważnie nazwy Krziwischin, Krziwisny lub później Szywald, chociaż w księgach kościelnych zawsze używano nazwy Schönwald. [9]

CO WARTO ZOBACZYĆ W KRZYWIŹNIE

Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej. Pierwotny kościół istniał już w średniowieczu. W 1541 roku przejęty przez protestantów. Obecny zbudowany po zburzeniu poprzedniego drewnianego w 1881 roku. Od 1945 roku katolicki. Kościół jest murowany, neogotycki i posiada gotycki dzwon z 1516 roku. W kilku częściach wsi znajduje się charakterystyczna ceglana zabudowa.

9. Peter Klotz, Z historii kościoła w Schönwaldzie na Górnym Śląsku. Powiat Kluczbork, tłumaczenie: Ernest Rys.

KUJAKOWICE

Składają się z dwóch sołectw: Kujakowic Górnych i Kujakowic Dolnych, położonych po obu stronach Potoku Kujakowickiego (lewy dopływ Baryczki) płynącego ze wschodu na zachód. Kujakowice zlokalizowane są 5 km na północ od Kluczborka.

Historia miejscowości związana jest z historią ziemi kluczborskiej i zakonu krzyżowców z czerwoną gwiazdą (zwano ich również krzyżakami z czerwoną gwiazdą, szpitalnikami, braćmi szpitalnymi i krzyżowcami gwiaździstymi). Polecenie zbudowania osady zostało wydane przez mistrza Henryka z Domu Opieki św. Elżbiety we Wrocławiu dnia 12 listopada 1252 roku. Zostało powierzone służącemu krzyżowców spod czerwonej gwiazdy, Hermanowi, który miał zasiedlić słowiańską wioskę Coiacowice według niemieckiego prawa. Tereny te pierwotnie były zalesione i stąd nazwa Kojakowice – Gojakowice pochodząca od słowa „goj" (gaj), czyli Leśna Wioska. Historia Kujakowic została spisana w kronice przez długoletniego nauczyciela Pawła Gorzela (1914-1957).

Różnie wywodzi się pochodzenie nazwy Kujakowice (Dolne i Górne) i Kunzendorf (Nider i Ober). Nazwą Kujokowice określano zachodnią część wsi, czyli Kujakowice Dolne. Dla Kujakowic Górnych funkcjonowało określenie Lejskie, Leskie, które pochodzi od słowa las. Również nazwa Kojakowice – Gojakowice pochodzi od słowa goj – gaj. Określenie miejscowości wiąże się z gajem, lasem i oznacza po prostu Leśna Wioska. Dla współczesnych może się to wydawać dziwne, ponieważ na terenie Kujakowic obecnie brak terenów leśnych. Według innych źródeł nazwa pochodzi od nazwiska Koj, które często występuje w księgach parafialnych. Jeszcze inne źródła podają, że nazwa pochodzi od dziedzica Kujakowskiego, który występuje w dokumencie z roku 1477. Z kolei nazwa Kunzendorf pochodzi najprawdopodobniej od słowa Kunze – Konrad. Chodzi tu prawdopodobnie o znamienitego mieszkańca Kluczborka – Cunczo, który zajmował się prawnymi aspektami przekształcania wsi według prawa niemieckiego.

W dokumencie z roku 1282 znajduje się pierwsza wzmianka o podziale wsi na dwie miejscowości Ober Kunzendorf i Nieder Kunzendorf oraz o odłączeniu zachodniej części Kujakowic Dolnych i przejściu jej pod inne panowanie – powstaje miejscowość Gotartów. Niewiele miejscowości posiada pisemne potwierdzenie swojej lokacji. Z treści dokumentu wynika, że miejscowość jest dużo starsza, a w roku 1252 nastąpił napływ osadników z terenu dzisiejszych Niemiec. Osadnicy po przybyciu otrzymali na własność ziemię, od której opłacali daniny i czynsze dzierżawne w walucie i w naturze. Nastąpiło wymieszanie ludności miejscowej z napływającymi osadnikami. Przybyli osadnicy z gęsto zaludnionych terenów dzisiejszej Frankonii i Turyngii chcieli poświęcić się pracy cywilizacyjnej na rzadko zaludnionych terenach.
W roku 1494 powstał masywny kościół kamienny o wymiarach ok. 10 x 10 m z drewnianą wieżą. Ślady murów można było zobaczyć podczas remontu kościoła w roku 2001, kiedy to po zbiciu tynku ukazały się fragmenty kamiennych ścian. Był on na pewno krótszy i posiadał drewnianą wieżę.

Dokumenty parafialne notują również udział i śmierć 22 mieszkańców Kujakowic w wojnach napoleońskich w 1815 roku oraz udział w wojnach prusko-francuskich w latach 1864-1871. Udział mieszkańców w I wojnie światowej dokumentuje tablica pamiątkowa przy wejściu na plac kościelny od strony Kujakowic Górnych.
W związku ze wzrostem liczby parafian na przełomie XIX i XX wieku, w latach 1909-1912 przeprowadzona zostaje gruntowna przebudowa kościoła. Zburzone zostaje prezbiterium i kościół zostaje wydłużony w kierunku wschodnim,

dobudowane zostają nawy boczne, wykonany nowy sufit i dach na kościele. Podwyższona zostaje również wieża kościelna, aby zachować odpowiednie proporcje. Zmienia się również wyposażenie kościoła. Otrzymuje on nowy pozłacany ołtarz, dębowy chór oraz nowe pięknie rzeźbione organy. Do miedzianej kuli znajdującej się na szczycie wieży kościelnej włożony zostaje dokument w informujący, że rozbudowa kosztowała 82.000 marek, cegłę dostarczył Franz Skaletz, konsekracji dokonano 3 czerwca 1913 roku. W tym czasie parafia liczyła 2341 członków.

Ciekawostka:

Od kilku lat Kujakowice są znane nie tylko w Gminie Kluczbork jako miejscowość, gdzie co roku odbywają się różnego rodzaju festyny i imprezy. W roku 1999 Kujakowice zorganizowały Dożynki Gminy Kluczbork. W roku 2000 w Kujakowicach odbyły się Pierwsze Spotkania Orkiestr Dętych Powiatów Kluczborskiego i Oleskiego. W roku 2001 W Kujakowicach gościły najwyższe władze Województwa Opolskiego na dożynkach wojewódzkich. Korona dożynkowa z Kujakowic zdobyła 1. miejsce w Polsce w konkursie koron dożynkowych na Dożynkach Prezydenckich. Rok 2001 był szczególnie bogaty w wydarzenia. Oddano do użytku nową salę wiejską powstałą z dawnego budynku farskiej stodoły. Kujakowice Górne słyną z wypieku kołocza śląskiego. Kołocz śląski (zwany też kołaczem) to pachnący i pyszny symbol Śląska Opolskiego. Jego tradycje sięgają średniowiecza. To drożdżowe ciasto z posypką ma maślany zapach, kremową barwę i występuje w czterech smakach. Konsorcjum Producentów Kołocza Śląskiego, którego siedziba mieści się w Kujakowicach Górnych, zgłosiło kołocz śląski do miana produktu regionalnego w Unii Europejskiej (ciasto wpisano na listę produktów tradycyjnych 5 marca 2007 roku). Na Śląsku jest przede wszystkim ciasto obrzędowe. Bardzo duże znaczenie ma jako kołocz weselny. Młoda para piecze go zawsze przed weselem i obdarowuje nim sąsiadów, gości weselnych, księdza i inne osoby niezaproszone na wesele, ale o których młoda para pamięta i jest im wdzięczna.

Kościół par. pw. św. Stanisława Biskupa

z lat 1801-03 jest centralnym punktem wsi. Brak jest jakichkolwiek dokumentów dotyczących początków kościoła. Nie wiadomo, czy przed przybyciem osadników z Frankonii i Turyngii na terenie wsi istniała kaplica lub kościół. Prawdopodobnie dopiero przybyli osadnicy postanowili przygotować miejsce, w którym mogliby oddawać cześć Bogu. Być może na początku był to plac na podwyższeniu nie zalewany przez wody potoku, na którym postawiono krzyż, a następnie kaplicę. Przypuszczalnie pierwszy kościół powstał w roku 1255. Faktem jest, że już w 60 lat po przybyciu osadników – to jest w roku 1318 – istniał na terenie Kujakowic kościół. Świadczy o tym notatka znajdująca się w archiwach (w języku niemieckim, jak prawie wszystkie dokumenty) o treści: *7 grudnia 1318 r. kapłan Gabriel von Rimini kwituje Fundacji Mateusza odbiór 6 marek opłat od kościołów w Kujakowicach i Kluczborku.* Kościół ten był zbudowany z materiału jaki był wtedy powszechnie dostępny, a więc z drewna. Wielkość i wygląd kościoła były na pewno podobne do znajdujących się na naszych terenach innych kościołów drewnianych. Kościoły drewniane są bardzo wrażliwe na zaprószenie ognia lub pioruny. Być może było to powodem pożaru, który po ok. 200 latach istnienia strawił kościół ok. roku 1490. Niektóre elementy więźby dachowej z tego kościoła są do tej pory wykorzystane w obecnej konstrukcji dachu, co można poznać po nietypowych wycięciach. Elementy obecnej konstrukcji dachu liczą więc sobie ponad 500 lat.

Taki sam wiek posiada najstarszy dzwon wiszący na wieży kościoła. Został on prawie cudem uratowany przed przetopieniem na cenne metale potrzebne do wyrobu amunicji. W roku 1917 zostały zdjęte 2 dzwony z wieży kościelnej i przetopione na łuski amunicji w I wojnie światowej. Po raz drugi w roku 1942 zdjęte zostały 3 dzwony z wieży kościelnej. Dwóch dzwonów nie udało się uratować. Tym bardziej cenny jest zachowany dzwon noszący inskrypcję: *O König der Glorie komme mit dem Frieden! Anno 1494.* Jako ciekawostkę można dodać, że nad portalem wejściowym do kościoła znajduje się herb krzyżowców.

KUNIÓW

To jedna ze starszych miejscowości Śląska Opolskiego. Od południa bezpośrednio graniczy z Kluczborkiem. Dlatego też historia Kuniowa ściśle związana jest z historią Kluczborka.

Dokument fundacyjny z 5 lutego 1253 wśród dóbr ofiarowanych zakonowi i szpitalowi wymienia takie miejscowości: Kojakowicz (Kujakowice), Chonow (Kuniów ?) i miejscowość, z niemiecka zwana Ullrichsdorf. Wymienione wyżej miejscowości były zamieszkałe od dawna, o czym świadczyć mogą przypadkowo znalezione artefakty.

Zdaniem historyków, już w roku 1230 pierwszy mistrz krzyżacki Marbort miał kupić 54 hufy ziemi, w bliżej nieznanej wsi Kunowitz, położonej w górnej części doliny Stobrawy. Być może chodzi tutaj - choć nie bez wątpliwości - o dzisiejszą miejscowość, wieś Kuniów. Z rdzenia tej nazwy Ku-(o)no - zdrobnienia od Konrada - może także chodzić o tę samą miejscowość określaną z niemiecka Konradsdorf. Bez wątpliwości można jednak powiedzieć, że w roku 1253 Honowo, albo Chonowo jest wymieniane wśród dóbr nowozałożonego szpitala Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą we Wrocławiu. Poświęcenia kamienia węgielnego pod rozbudowujący się kościół dokonano 21 czerwca 1931 roku.

W kamieniu węgielnym umieszczono następujące dane: *Kiedy Kościołem chwalebnie rządził papież Pius XI, kiedy biskupem wrocławskim był dr Kardynał A. Bertram, a prezydentem Niemiec Hindenburg, w dniu 21 czerwca 1931 roku położono kamień węgielny. Niech Bóg udzieli budowie pomyślnego przebiegu i zakończenia.*

Uroczyste poświęcenie kościoła odbyło się 23 maja 1932 roku. Następnym wielkim przedsięwzięciem w kościele kuniowskim była budowa nowych organów. Zostały one zamontowane w grudniu 1934 roku. Zaś w pierwszych miesiącach 1935 roku został ozdobiony prospekt organowy. W latach 1995-1996 zbudowana została kaplica przedpogrzebowa, uroczyście poświęcona 18 września 1996 roku.

Obecnie wieś zamieszkuje 1081 mieszkańców. We wsi jest 30 gospodarstw rolnych o powierzchni od 10 do 100 ha oraz 35 firm produkcyjno-usługowych. W sołectwie działa 11 organizacji pozarządowych, w tym 5 stowarzyszeń posiadających osobowość prawną oraz 6 innych organizacji zgodnie z zainteresowaniami mieszkańców.

W sołectwie jest centrum kultury i tradycji, w skład którego wchodzi: bardzo dobrze wyposażona szkoła podstawowa (10-15 uczniów w klasie) z nauczaniem języka niemieckiego i angielskiego od pierwszej klasy, salą gimnastyczną, w której znajduje profesjonalnie wyposażona salka do gimnastyki korekcyjnej. Dobrze wyposażone jest przedszkole z nauką języka niemieckiego, ma profesjonalny plac zabaw. Jest Wiejski Dom Kultury z klimatyzowaną salą konferencyjną i profesjonalnym nagłośnieniem, kafejką internetową, salą bilardową, biblioteką.

CO WARTO ZOBACZYĆ W KUNIOWIE

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela
pierwotnie wzmiankowany w 1301 r., od 1317r. w posiadaniu Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą. Obecny kościół z 1803 roku zbudowany jest na miejscu poprzedniej świątyni drewnianej. W latach 1931-32 rozbudowany został przez przedłużenie o transept i nowe prezbiterium, bez wyraźnych cech stylowych. Prostokątna nawa z kwadratową wieżą znajduje się od zachodu. Drewniany chór muzyczny pochodzący z XVIII w. wsparty jest na czterech spiralnych słupach. Nad nawą dach siodłowy, a na wieży hełm nowy pobity blachą. Ołtarz główny powstał z XVIII-wiecznych fragmentów. Po bokach można obejrzeć dwie bramki, na których umieszczone są barokowe rzeźby św. Piotra i Pawła. Ołtarzyk boczny z I poł. XVIII w. pochodzi wraz z obrazem przemienienia z XVII w., z kaplicy w Nowym Dworze. O wiek starsza jest ambona z posążkami Chrystusa Dobrego Pasterza i czterech ewangelistów na parapecie.
Niedaleko kościoła znajduje się wozownia plebańska z XIX w., drewniana, konstrukcji mieszanej, prostokątna. Jest też ogród oliwny wraz z kaplicą ku czci św. Jana Nepomucena - zaciszne miejsce do modlitwy.

We wsi jest jedna z najlepszych ochotniczych straży pożarnych województwa opolskiego posiadająca 4 bojowe samochody strażackie oraz samochód kwatermistrzowski. Samochody mieszczą się w pięknej remizie, obok której jest miejsce spotkań mieszkańców przy akwenie wodnym.

W centrum wsi znajduje się zabytkowy kościół, góra oliwna, kaplica cmentarna, pomnik poległych mieszkańców w I i II wojnie światowej oraz odrestaurowane stacje różańcowe usytuowane na cmentarzu.[10]

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

We wsi Kuniów istnieją także szczątki XIX-wiecznej kuźni i piekarni oraz funkcjonuje izba regionalna. Ze względu na to dziedzictwo Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Kuniów utworzyło zabytkowe pomieszczenia regionalne pod nazwą „Izba Pamięci Regionalnej i Rzemiosła". W oryginalnym piecu odbudowanej kuźni,

przy użyciu narzędzi z XIX wieku, można wykuć „Podkowę Kuniowa", a w piekarni samemu wyrobić i wypiec „Chleb Kuniowski" przygotowany według dawnej receptury. Po pracy, gotowy wypiek spożywa się przy stylowych ławach wśród zabytkowych eksponatów. Ponadto Stowarzyszenie współpracuje z osobami prowadzącymi warsztaty z zajęć artystycznych: bibułkarstwo, filcowanie, decoupage, technika pergaminowa.

Więcej na stronie: **www.kuniow.pl**

10. www.kuniow.pl

LIGOTA DOLNA

Wieś od wschodu graniczy z Kluczborkiem, od południa z Kraskowem, od zachodu z Czaplami Wolnymi. Północne tereny Ligoty Dolnej to pola uprawne. Ligota Dolna leży nad rzeką Stobrawą. Obszary tej doliny rzecznej zajmują ligockie łąki. Cechuje ją równinny krajobraz. Wieś ma korzystne położenie komunikacyjne. Bokiem Ligoty Dolnej przebiega droga krajowa nr 42 Kluczbork – Namysłów – Oleśnica – Wrocław.

V w. p.n.e. - pierwsze ślady pobytu człowieka na terenie Ligoty (kultura pomorska)

1553r - Fryderyk II - książę brzeski potwierdza prawo sędziów kluczborskich do sprawowania wyższego sądownictwa w Ligocie Dolnej od niepamiętnych czasów

1651r. - Jerzy III, Ludwik III i Chrystian - książęta brzescy potwierdzają przywilej z 1553r.

1713r. - potwierdzenie wpłaty czynszu przez ligockich chłopów do kasy miejskiej w wysokości 65 talarów i 22 grosze

1782r. - zobowiązanie przez Kluczbork okolicznych wsi, w tym Ligoty Dolnej, do zaopatrywania się w kluczborskie piwo

1802r. - wybudowanie pierwszej ewangelickiej kaplicy cmentarnej

1929r. - powstanie szkoły

Wieś posiadała własny herb, widniejący na XVIII-wiecznej pieczęci krzyż patriarchalny przechodzący u dołu z lewej strony w literę B. Współcześnie jest on znakiem wsi, a ponieważ nie udało się znaleźć jego barw, mieszkańcy zdecydowali się na barwy Opolszczyzny. Nazwa Ligota pochodzi od staropolskiego słowa ***lgota***, które oznaczało czasowe zwolnienie nowych osadników od podatków. W przeszłości funkcjonowały też inne nazwy: Nieder Ellguth oraz Ligota Niemiecka.

Na terenie wsi w budynku dawnej szkoły działa biblioteka publiczna, przedszkole, świetlica wiejska i Centrum Kształcenia na Odległość. Istnieją również dobre warunki do uprawiania sportu i aktywnego wypoczynku (boiska, lasek, rzeka, łąki). We wsi działa piłkarski Klub Sportowy Stobrawa (KS Stobrawa, dawniej Ludowy Zespół Sportowy (LZS) Ligota Dolna).[11]

11. Informację o wsi opracowano w oparciu o tekst Jarosława Siwaka i Artura Nowaka.

CO WARTO ZOBACZYĆ W LIGOCIE DOLNEJ

Jedynym zabytkiem, który znajduje się na terenie wsi jest **ewangelicka kaplica cmentarna**. Została ona wybudowana w 1900 roku na miejscu starej - uszkodzonej przez wichurę - kaplicy z roku 1802. Budowla ma styl neogotycki, charakterystyczne są ostrołukowe okna. Wyposażenie jest skromne. Wewnątrz znajduje się tylko ambonka i dużych rozmiarów krzyż z ciemnego drewna z białą figurą Jezusa. Ściany z trzech stron otoczone są galerią. Na belkach podtrzymujących ją umieszczono napisy w języku niemieckim pisane gotycką czcionką. Są to cytaty z Pisma Świętego i pieśni żałobnych, mówiące o zmartwychwstaniu i życiu wiecznym. Strop wykonany jest z belek modrzewiowych.

LIGOTA GÓRNA i ZAMECKA

Opolska nazwa Elgotha na określenie Ligoty Górnej pojawia się ok. 1300 roku. W roku 1409 pojawia się kolejna nazwa Elgot na określenie Ligoty Zameckiej. W ogóle ligota należy do typów nazewniczych szczególnie żywotnych na Śląsku, choć pierwotnie była to ***lgota*** *(od* ***lga, ulga****)* i oznaczała wieś założoną na nowym pniu i wolną na określony okres czasu od podatków i świadczeń – była więc związana z ówczesnymi rodzimymi stosunkami prawno-osadniczymi.

CO WARTO ZOBACZYĆ W LIGOCIE GÓRNEJ

Drewniana kaplica cmentarna
zbudowana w 1787 roku przez cieślę Jana Kabałę. Orientowana, drewniana konstrukcji zrębowej, z wieżyczką konstrukcji słupowej. Bezpośrednio po II wojnie nie wykorzystywana, dopiero w 1974 roku dotychczas ewangelicka kaplica stała się współwłasnością katolickiej i protestanckiej parafii. Przystąpiono do remontu, który zakładał przesunięcie obiektu o 10-15 metrów, w celu poprawienia lokalizacji i uniknięcia wycinki starych drzew. Ze starego materiału zachowano jedynie 2 podciągi i 2 słupy podtrzymujące emporę. Również zmieniono wieżę, która poprzednio wybudowana na zachodniej ścianie kaplicy, teraz wyrasta z kalenicy dachu.

Zbiornik retencyjny KLUCZBORK
na Stobrawie otwarty 2 października 2012 roku. Ma on powierzchnię ok. 60 ha. Jego budowę rozpoczęto w 2009 roku. Zbiornik pełni rolę zabezpieczenia przeciwpowodziowego całego powiatu kluczborskiego. Otacza go prawie trzyipółkilometrowa ścieżka spacerowa i piaszczysta plaża, bowiem działa tu w okresie letnim kąpielisko z ratownikami. Na tym akwenie organizowane są również zawody wędkarskie.

ŁOWKOWICE

Było to stare rolnicze osiedle założone w XIII wieku przez Zakon Krzyżowców św. Mathiasa we Wrocławiu. Pierwszą nazwą wsi było Lowkowitz, potem Ulofcha (1253), Leucowiz i Dithmarsdorf (1283), później Bienendorf, a następnie wróciła nazwa Łowkowice. Najstarszy zapis w formie przyimkowej: u Łowka ujawnia założyciela osady (Łowek: łowić), później nazwa przekształciła się w patronimiczną. Osadnicy niemieccy przywieźli tu własną nazwę Dithmarsdorf – wieś Dithmara, która jednak zupełnie się nie przyjęła i uległa zapomnieniu.[12]

Do Lowkowitz należał też przysiółek Dąbrowa, z małym młynem wodnym, w późniejszym czasie dobudowano cztery domy. Domy powstałe na granicy Maciejowskiej należały również do wsi Lowkowitz. Kościół katolicki powstał w XV wieku. Do parafii należą miejscowości: Łowkowice, Dobiercice, Kolonia Długa, Maciejów, Paruszowice i Pszczonki.

Ciekawostka:
Na terenie Łowkowic urodził się ks. dr Jan Dzierżon - światowej sławy pszczelarz odkrywca partenogenezy pszczół. W Łowkowicach został on również pochowany na tutejszym cmentarzu. Co roku 26 października przy jego grobie, odbywają się uroczystości upamiętniające jego śmierć.

Ciekawostka:
Miejscowość słynie również z orkiestry dętej. Tradycja grania na instrumentach muzycznych jest kultywowana przez wiele rodzin z Łowkowic, orkiestra powstała w roku 1926. Z początku była to grupa paru miejscowych rolników. Obecnie liczy około 40 osób i zdobywa prestiżowe nagrody w kraju i za granicą.

12. Borek H., wyd. cyt., s. 93.

Ciekawostka:
Co roku w ostatni dzień karnawału już tradycyjnie chodzą przebierańcy przez miejscowych nazywani berami. Maszerują przez całą wioskę, goszcząc w tych domach, w których ich mile przyjmują i znają się na dobrej zabawie.

Dnia 03.05.1998r. nastąpiło oficjalne otwarcie **Domu Kultury w Łowkowicach**. Odbywają się tam wszystkie uroczystości w ciągu całego roku, w tym i sylwester. Sala jest również udostępniana na przyjęcia weselne.

Działa również ochotnicza straż pożarna, która powstała już przed drugą wojną światową. Co rok uczestniczy w gminnych zawodach pożarniczych. W 2012 roku było one zorganizowane w Łowkowicach.

Grób ks. dr. Jana Dzierżona

CO WARTO ZOBACZYĆ W ŁOWKOWICACH

Kościół pw. Nawiedzenia Matki Boskiej wzmiankowany w 1517 r. Do 1810 r. był on pod patronatem Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą. Obecny został zbudowany w 1827 r., orientowany, murowany. Prezbiterium zamknięte jest trójbocznie, a przy nim zakrystia i składzik. Szersza i wyższa nawa na rzucie wydłużonego prostokąta, a przy niej dwie niewielkie kruchty, od zachodu kwadratowa wieża; ściany zwieńczone są gzymsem kostkowym. Chór muzyczny drewniany, wsparty na dwóch słupach. Na zewnątrz prezbiterium opięte szkarpami o jednym uskoku; dachy trójspadowe, kryte dachówką. Wieża, podzielona gzymsami na trzy kondygnacje, zwieńczona jest gzymsem kostkowym. Dwa ołtarze boczne, klasycystyczne z I połowy XIX w., w jednym z nich znajduje się obraz Matki Boskiej Różańcowej (1847/48); organy późnoklasycystyczne z I poł. XIX w. Na cmentarzu przy kościele znajduje się grób ks. Jana Dzierżona, wybitnego pszczelarza.

MACIEJÓW

Maciejów – opol.: Mathei villa ok. 1300, Maciejów (1845); od chrześcijańskiego imienia Maciej. Forma rodzima używana była równolegle obok niemieckiej.[13]

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w roku 1409 pod nazwą Mathisdorf. Do XVII wieku i prawdopodobnie do początków następnego osada związana była z rodem von Frankenbergów, z linii wywodzącej się z Komorzna. Jako pierwszego z tej zamożnej rodziny źródła wymieniają Adama (zm. w 1650 r.), członka rady księstwa brzeskiego, starostę Kluczborka i Byczyny. Następnie Maciejów znalazł się w rękach hrabiowskiej rodziny Henkel, a potem z końcem XVIII wieku – na krótko – przynależny był rodzinie von Gashinów.[14]

Obecnie Maciejów kojarzony jest jako miejsce nieodłącznie związane z życiem i pracą najsłynniejszego polskiego pszczelarza ks. Jana Dzierżona. Do dziś znajduje się tutaj pasieka zarodowa wraz z dworkiem, w którym spędzał ostatnie chwile i pracował. Można tu wynająć jeden z pokoi gościnnych, by w tym urokliwym miejscu, przy brzęku pszczół zapoznać się z historią księdza Dzierżona i zgłębić tajemnice ula i rodziny pszczelej.

13. Borek H., wyd. cyt., s. 96.
14. Molak E., Racławski I., wyd. cyt., s. 157.

Działające w miejscowości Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Maciejów „Miodowa Kraina" wykorzystując turystyczny potencjał wsi i opierając swoje działania na temacie pszczelarstwa stworzyło ofertę turystyczną i edukacyjną, z której skorzystać może każdy, kto chce poznać tajniki życia pszczół, właściwości miodu i produktów pszczelich, a przy tym miło spędzić czas w otoczeniu pięknej przyrody. Zwolennicy aktywności ruchowych oprócz zabaw na wolnym powietrzu będą mieli okazję uczestniczyć w warsztatach szermierki z użyciem bezpiecznej broni (go-now). Stowarzyszenie promując związki wioski z pszczołami propaguje wiedzę o swej wsi – drugiej w gminie Kluczbork wsi tematycznej, która znana jest właśnie jako „miodowa kraina".

CO WARTO ZOBACZYĆ W MACIEJOWIE

Drewniany kościół ewangelicki w Maciejowie wzmiankowany w 1446 roku jest najstarszym zachowanym kościółkiem drewnianym w powiecie kluczborskim. W roku 1532 r. przejęty przez protestantów.

Obecny, zbudowany został na przełomie XVI/XVII wieku w konstrukcji zrębowej na podmurowaniu ceglanym. Jest jednym z najmniejszych kościołów drewnianych powiatu kluczborskiego.
Wyposażenie pochodzi z XVII i XVIII wieku. W 1696 roku kościół wyremontowano i rozbudowano. Z tego właśnie roku pochodzi ołtarz z postaciami św. Jana Ewangelisty, Katarzyny i Floriana, Jana Chrzciciela, Mojżesza oraz niezidentyfikowanej zakonnicy. Całość wnętrza wykonano w stylu barokowym. Także barokowa ambona z malowanymi postaciami ewangelistów pochodzi z ok. 1700 r. W 1850 roku burza strąciła wieżę, którą zastąpiono przedłużonym dachem. Rok później wybudowano balustradę pod ołtarzem, a w 1861 roku organy. W kościele były trzy dzwony. Największy z nich został poświęcony przed 1926 r. W okresie II wojny światowej dwa większe zostały zabrane na potrzeby niemieckiego przemysłu zbrojeniowego. 30 czerwca 1996 roku został poświęcony średni 100-kilogramowy dzwon w tonacji „g".

Pasieka Zarodowa im. ks. dr. Jana Dzierżona w Maciejowie

Dzisiaj najcenniejszy miód, pyłek kwiatowy, wosk oraz propolis powstaje w Pasiece Zarodowej w Maciejowie, gdzie ostatnie lata swojego życia spędził wielki syn kluczborskiej ziemi, sławny pszczelarz i odkrywca dzieworództwa pszczół ks. dr Jan Dzierżon. Początki swojego istnienia pasieka datuje na rok 1968, kiedy to powołano ją do życia jako żywy pomnik kontynuujący dzieło swego patrona. Głównym zadaniem pasieki jest hodowla matek pszczelich na potrzeby pszczelarzy z całego kraju. Na terenie pasieki znajduje się dworek oraz skansen uli (pasieka czynna od poniedziałku do piątku w godz. 7.00-15.00, a w sobotę i niedzielę po wcześniejszym uzgodnieniu).

Pałac zaprojektowany przez Carla Gottharda Langhausa (którego najbardziej rozpoznawalnym obiektem jest Brama Brandenburska w Berlinie) zbudowany po 1790 r., klasycystyczny, murowany, piętrowy, wysoko podpiwniczony piwnicami. W jego otoczeniu znajduje się obszerny park (ok. 4 ha). Obecnie pałac posiada status muzeum i należy do prywatnego przedsiębiorcy, który przywrócił mu dawny blask. Pomieszczenia na parterze i piętrze zostały starannie odrestaurowane. Do najcenniejszych fragmentów dawnego wystroju należą polichromie ścienne z okresu budowy pałacu. W budynku powstało Muzeum Wnętrz. Znajduje się tu również kolekcja szachów nabywanych podczas podróży przez właściciela. Po wcześniejszym zgłoszeniu istnieje możliwość zwiedzenia pałacu w towarzystwie przewodnika, dzięki któremu możemy poznać tajemnice pałacowych komnat, legendy związane z byłymi właścicielami posiadłości, opowieści o czasach wojennych, mogiłach żołnierzy, błąkających się po lasach duszach, które nie zaznały spokoju, i wielu innych mrocznych, ale ciekawych historiach, które nadają wyjątkowości temu miejscu.

Pasieka zarodowa

NOWA BOGACICA

Nowa Bogacica (Neu Bodland) - dzisiaj tym mianem określa się powstałą w czasie kolonizacji fryderycjańskiej kolonię Karlsgrund, zwaną również Forst Collonie, czy też Bodlaender Forst Collonie, Colonie-Carlsgrund, a przez miejscową ludność Karłowem, która istniała co najmniej w 1795 roku. W latach powojennych nawiązując do popularnego nazewnictwa, jej niemiecką nazwę zmieniono niefortunnie na Karłowice i utrzymano co najmniej do 1955 roku.[15]

SMARDY DOLNE

Smardy Dolne (Nieder Schmardt). Po raz pierwszy wzmiankowano Smardy pod nazwą Schmarden w roku 1261. Natomiast jako Smardin odnotowano je w roku 1403. XIII-wieczne początki wsi były związane z możnym rodem Frankenbergów, których znaczące włości rozciągały się na tym terenie. W roku 1383 posiadaczem dóbr był Adam Kul (być może von Kule z Graenowitz-Granowca), którego rodzina wywodziła się z rycerstwa niemieckiego przybyłego na te tereny z Westfalii. Na przełomie XV i XVI wieku odnotowano Jana Hofa von Kanterdorf, starostę namysłowskiego, jako kolejnego właściciela Smard. Ciekawostką zapisaną w źródłach była jego długowieczność, dożył on podobno 110 lat. W 1530 roku Bartosz Krzenczieszsa otrzymał dyplom herbowy z predykatem „von Smardi und Barzdorf". Po śmierci Bartosza w 1546 r. majątek odziedziczyli jego synowie Jan (zm. przed 1566 r.) oraz Jakub.[16]

CO WARTO ZOBACZYĆ W SMARDACH DOLNYCH

Neoklasycystyczny pałac z 2 poł. XIX w.

Budynek wzniesiony został na planie prostokąta. Zbudowany w stylu neoklasycystycznym, z cegły z kamiennymi detalami, tynkowany. Dwukondygnacyjna, podpiwniczona budowla jest nakryta dachem dwuspadowym.

15. ks. Henryk Gerlic, wyd. cyt., s. 25.
16. Molak E., Racławski I., wyd. cyt., s. 253-255.

Neoklasycystyczny pałac

Park przy pałacu

Na dole znajdował się mały salon, a na górze duży z plafonem na suficie i freskami. Podłogi zdobiły ozdobne parkiety. Dekoracje wnętrz nie zachowały się. Obecnie obiekt jest w rękach prywatnych.

Remont pałacu rozpoczęto i część prac wykonano (dach, okna, drzwi). Odrestaurowane zostało również ogrodzenie, lecz remont pałacu nie jest dokończony. Pałac otacza park naturalistyczny zajmujący powierzchnię 3,3 ha. W parku dominują drzewa liściaste: dęby szypułkowe i czerwone, robinie akacjowe, jawory, jesiony, klony, lipy drobnolistne i graby zwyczajne (które tworzą zachowaną fragmentarycznie aleję). Dość licznie

występuje również sosna wejmutka. Wart szczególnej uwagi jest dąb szypułkowy o obwodzie 408 cm.

SMARDY GÓRNE

Schmardt / Smardem 1261, Szmardi villa 1300, Smardy 1845; jest to raczej nazwa zawodowa od staropolskiego wyrazu smard = oracz, chłop, kmieć, chociaż w dokumencie z 1226 r. smardów wymienia się jako służbę książęcą.[17] Pierwsza wzmianka o Smardach pochodzi z 1261 roku. W osiemnastym stuleciu w wyniku rozdrobnienia dóbr w miejscowości znajdowało się sześć majątków.

Stan ten utrzymywał się również przez znaczną część XIX wieku. Dopiero na początku XX wieku przyjął się obowiązujący do dzisiaj podział na Smardy Dolne i Górne.[18]

CO WARTO ZOBACZYĆ

W SMARDACH GÓRNYCH

Folwark

Niewielki neorenesansowy dwór w Smardach Górnych wzniesiono prawdopodobnie w drugiej połowie XIX w., być może w miejscu wcześniejszej rezydencji. Dwór był siedzibą właścicieli, a następnie dzierżawców majątku Smardy Górne (Smardy V).

Do rejestru zabytków w Smardach Górnych wpisano dom nr 15, pochodzący z XIX wieku.

17. Borek H., wyd. cyt., s. 101.
18. www.palaceslaska.pl.

Kapliczka w Smardach Górnych

UNIESZÓW

Nazwa Unieszów ulegała modyfikacjom. Pojawia się jako Buertulschuetz, Birtulschuetz, Birtulszytz, Biertułcice, urzędowo Unieszów; niem. Berthelschütz: Bartoldi vila 1300, z Bertolczicz (1465). Sądzi się, że jest to nazwa mieszana z okresu kolonizacji od niemieckiego imienia Berthold, spolszczonego w postaci Biertułt. Ta wieś w 1751 roku kryje się pod określeniem z Biertuckiego, które zanotowały bogackie księgi parafialne, a które jest przekręceniem jej polskiej, podanej w 1783 roku nazwy Biertuki.[19] Forma Biertułcice przetrwała w miejscowej gwarze, po wojnie niesłusznie ustalono całkiem nieznany Unieszów.[20]

ŻABINIEC

Żabiniec (Fabianswalde) - przysiółek ten powstał pod koniec XVIII wieku w wyniku kolonizacji fryderycjańskiej. Już w 1798 roku występuje on pod swą dzisiejszą nazwą (Zabienietz), która wywodzi się najprawdopodobniej od charakterystycznego położenia osady na terenie obfitym w żaby. Zwano ją również Bodlander Zabienietz. Obok miejscowej, polskiej nazwy pojawiła się niebawem, ok. 1818 roku druga, stosowana zapewne przez osadników Fabianswalde. W tym czasie, z całą pewnością istniały tu dwie odrębne osady, starszy Żabiniec obok nowej kolonii Bogackiej, Fabianswalde. Dopiero w 1945 roku napisano o tej miejscowości: Zabiniec ist Fabianswalde. W 1936 roku nazwę osady zmieniono na Waldroden.[21]

19. ks. Henryk Gerlic, wyd. cyt., s. 29.
20. Borek H., wyd. cyt., s. 92.
21. ks. Henryk Gerlic, wyd. cyt., s. 23.

DLA AKTYWNYCH

NA ROWERZE WYTYCZONYMI SZLAKAMI

Na terenie Kluczborka na amatorów rowerowych przygód czeka 122 km tras podzielonych na pięć szlaków:

1. Szlak czerwony
31,9 km
„Gościnne Zagrody"
Kluczbork (0,00) – Bąków (10,5) – Brzezinka (13,5) – Biadacz (22,0) – Maciejów (28,9) – Łowkowice (31,9)

2. Szlak żółty
36,5 km „Szlakiem dawnego rzemiosła i pomników przyrody"
Kluczbork (0,00) – Kuniów (4,5) – Bażany Rezerwat (10,0) – Zameczek (15,9) – Bogacica (20,5) – Smardy Dolne (25,8) – Krzywizna (31,4) – Łowkowice (35,5)

3. Szlak czarny
20,7 km
Bogacica (0,00) – Kluczbork (5,7) – Kujakowice Dolne (10,7) – Biadacz (16,7) – Bąków (20,7)

4. Szlak zielony
15,5 km
Smardy Górne (0,00) – Kluczbork (5,0) – Camping Bąków (11,5) – Bąków (15,5)

5. Szlak niebieski
20, 5 km
Łowkowice (0,00) – Kluczbork (8,5)
– Kluczbork park (10,5) – Lasowice Małe (20,5)

Mapa z ww. szlakami znajduje się na stronie 69

W wersji elektronicznej przewodnik po szlakach rowerowych gminy Kluczbork znajduje się pod adresem **www.kluczbork.eu/plik,64,przewodnik-rowerowy-pobierz.pdf**

NORDIC WALKING W PARKU

Nordic walking zyskuje na popularności, a kijkarzy można spotkać zarówno na ulicach Kluczborka, jak i w okolicznym parku miejskim. Nordic walking można uprawiać właściwie w każdym wieku, niezależnie od kondycji. Można spacerować indywidualnie lub w grupach. To rewelacyjny sposób na utrzymanie kondycji fizycznej, to sport dla wszystkich bez względu na wiek – wystarczą dobre chęci.

W WODNYM ŻYWIOLE I Z WĘDKĄ W DŁONI

Miłośnicy sportów wodnych i pływania oraz wędkowania znajdą w Kluczborku swoje miejsce. Do dyspozycji jest zbiornik KLUCZBORK w Ligocie Górnej, otwarty basen w Bąkowie, kryta pływalnia w Kluczborku i spływy kajakowe pod rzece Stobrawie.

Zbiornik retencyjny KLUCZBORK
znajduje się w Ligocie Górnej koło Kluczborka. Ma powierzchnię 60 hektarów i przyjmie 1,5 miliona metrów sześciennych wody. Oddany do użytku został w 2012 roku, ale dopiero w sezonie letnim 2013 roku po raz pierwszy otwarto kąpielisko. Zbiornik to również miejsce organizacji zawodów wędkarskich na szczeblu krajowym (mistrzostwa Polski). Przy zbiorniku działa wypożyczalnia sprzętu pływającego NOVAFUN (www.novafun.pl).

Kryta pływalnia znajduje się w Kluczborku przy ul. Kołłątaja 6. Mieści się tu 25-metrowy basen i 8-metrowy brodzik, sauna. Informacje pod nr tel. 77 418 55 90.

Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy
w Bąkowie znajduje się przy drodze krajowej nr 11. Został oddany do użytku w 1974 roku. Stanowi zaplecze rekreacyjne dla oddalonego o 5 km miasta Kluczborka, jest to najatrakcyjniejsze miejsce letniego wypoczynku dla mieszkańców nie tylko miasta i gminy Kluczbork, ale również wielu okolicznych miejscowości. Czynny jest

przez pięć miesięcy w roku (od początku maja do końca września), cały teren jest ogrodzony, oświetlony i strzeżony.

Usytuowanie ośrodka wśród lasów i terenów zielonych zapewnia spokój i ciszę. Znakomitą ofertą dla rowerzystów są malownicze szlaki rowerowe przez las łączące ośrodek m.in. z miastem Kluczbork. Na jego terenie znajduje się basen kąpielowy oraz brodzik dla małych dzieci, zalew wodny ze sprzętem pływającym (kajaki, rowery wodne) oraz tereny rekreacyjno-sportowe (boiska do piłki siatkowej, siatkówki plażowej, koszykówki, kort do tenisa ziemnego, plac zabaw dla dzieci, park linowy czy pole paintbalowe). Kemping posiada 52 miejsca w murowanych domkach, pole namiotowe dla 100 osób, 29 stanowisk na przyczepy kempingowe z przyłączami energii elektrycznej i TV, kuchnię turystyczną, sanitariaty z umywalkami i prysznicami z zimną i ciepłą wodą dostępne przez całą dobę. Przy Ośrodku usytuowany jest duży parking z węzłem sanitarnym o powierzchni 1 ha dla 100 samochodów. Działa tu też Centrum Szkoleniowo-Konferencyjne „EKOTUR" zrealizowane w ramach projektu „Kluczborski Produkt Ekologiczny" współfinansowany ze środków UE i budżetu państwa. Gestorem Ośrodka Turystyczno-Wypoczynkowego w Bąkowie jest Ośrodek Sportu i Rekreacji w Kluczborku (ul. Mickiewicza 10, 46-200 Kluczbork).

Ośrodek jest członkiem Polskiej Federacji Campingu i Caravaningu oraz wielokrotnym laureatem konkursu „Mister Camping". W swym dorobku posiada również II miejsce za „Najefektywniejszy Ośrodek Campingowy" w 1992 roku.

Na terenie gminy i okolicy organizowane są spływy kajakowe kanadyjkami po rzekach: Stobrawa, Strumień Wołczyński i Kluczborski, Budkowiczanka oraz Prosna. Przygotowuje i organizuje je wykwalifikowany przewodnik turystyczny.

Na terenie gospodarstwa STODOŁA w Bogdańczowicach dla gości są udostępnione zbiorniki wodne, w których można zarzucić wędkę.

Do dyspozycji wędkarzy jest również staw w Bażanach oraz w Maciejowie (kontakt: Stowarzyszenie „Miodowa Kraina" – www.maciejow.kluczbork.pl).

SPŁYWY KAJAKOWE

OPOLSKA PRZYGODA

Usługi kajakowe i przewodnickie, ul. Ossowskiego 37E/1, 46-203 Kluczbork
www.stobrawa-kajaki.pl

W ofercie organizacja spływów kanadyjkami dostosowanych do umiejętności i doświadczenia uczestników, zarówno dla osób początkujących i rodzin z dziećmi, jak i dla bardziej doświadczonych kajakarzy (z licznymi przenioskami kajaka, naturalnymi przeszkodami itp.). Spływy organizowane są zarówno dla osób indywidualnych, jak i grup zorganizowanych. Odcinek na Stobrawie obejmuje trasę od Bąkowa przez zbiornik retencyjny aż do Kluczborka i dalej z Kraskowa przez Krężel do Markotowa Dużego już w gminie Wołczyn. Spływy kanadyjkami organizowane są również po rzekach: Strumień Wołczyński i Kluczborski, Budkowiczanka oraz Prosna.

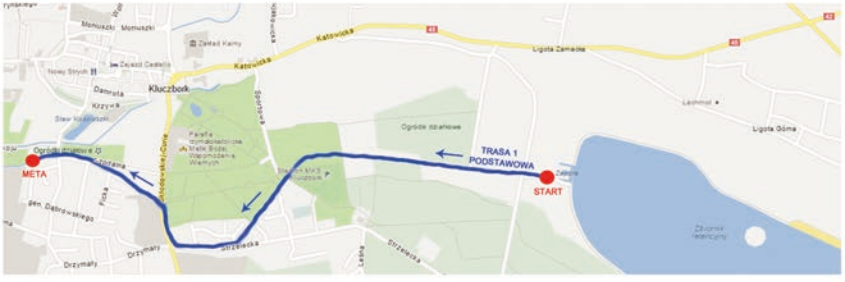

Najkrótsza trasa w ofercie to 2 km i jej przepłynięcie zajmuje ok. godzinę, najdłuższa trasa to 10 km do przepłynięcia w nie więcej niż 5 godzin.

Walorem Stobrawy jest czystość jej wód, piaszczyste dno, malownicze położenie i stosunkowo niewielka głębokość (poziom wody maksymalnie po pas dorosłej osoby). Dodatkową atrakcją spływu jest fakt, iż większa część trasy przebiega przez obszar Natura 2000 „Łąki nad Stobrawą w okolicach Kluczborka" bądź przez Stobrawski Park Krajobrazowy. Niewątpliwą atrakcją spływów są walory przyrodnicze. Rzeki często przepływają przez pola, łąki i lasy, a w okolicach rzeki zobaczyć można sarny oraz usłyszeć śpiew ptaków.

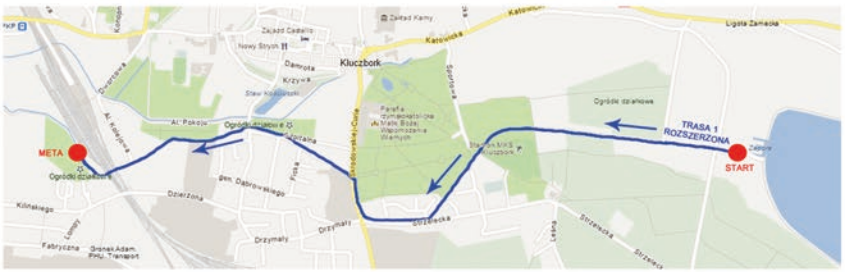

WYPOCZYNEK
W AGRO- I EKOGOSPODARSTWIE

„EKOSTYL"
EDUKACYJNE GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE
Iwona i Janusz Śliczni
Biadacz-Kamienisko 6
46-233 Bąków
www.ekostyl.infoturystyka.pl

Na terenie gospodarstwa znajduje się pole kempingowe. Na malowniczo położonej łące w pobliżu stawu i wśród drzew można rozbić namiot, by rozkoszować się łonem natury.

Dla osób ceniących sobie wygodę i dach nad głową są pokoje gościnne. Część powierzchni domu mieszkalnego przystosowana została na cele turystyczne. W wydzielonej części znajdują się 4 pokoje przeznaczone dla gości. Część przeznaczona dla turystów ma osobne wejście, co zapewnia prywatność. Pokoje gościnne mają do dyspozycji własną łazienkę i 2 toalety. Pokoje oddane były do użytku w czerwcu 2009 roku, więc odwiedzający nas turyści mogą mieć pewność, że będą odpoczywać w pokojach stylowych i przepełnionych ciepłem.

AGROCHATKA
AGROTURYSTYCZNE GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE
Elżbieta i Jerzy Woźniak
Biadacz-Brodnica 17
46-233 Bąków
www.agrochatka.pl

AGROCHATKA to rodzinne gospodarstwo ekoturystyczne prowadzone od 1999 roku. W ofercie warsztaty edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Gospodarstwo od 2002 roku posiada atest ekologiczny. Przez cały rok oferuje noclegi, również z wyżywieniem. Klienci mogą zakupić ekologiczne produkty (np. jajka, kozie mleko, warzywa, owoce) oraz kosmetyki naturalne i produkty pszczele, a także skorzystać z masażu na łóżku nefrytowym i fotelu masującym Zero Gravity.

GOSPODARSTWO AGROTURYSTYCZNE STODOŁA
Barbara i Witold Stodoła
Bogdańczowice 21
46-233 Bąków
www.agrosto.pl.tl

Położone w spokojnej i malowniczej wsi Bogdańczowice, otoczonej ścieżkami leśnymi i stawami. Współpracuje ze stajnią DERA. Oferuje imprezy integracyjne, jazdę konną z instruktorem, obozy jeździeckie, przejażdżki bryczką i powozem taborowym, kuligi, łowienie ryb, domową kuchnię i produkty ekologiczne. W gospodarstwie jest miejsce do rozbicia namiotu.

MICHAŁÓWKA GOSPODARSTWO AGROTURYSTYCZNE
Barbara i Michał Malinowscy
ul. Kraskowska 29
46-243 Borkowice
www.michalowka-borkowice.pl

MICHAŁÓWKA to gospodarstwo leżące we wsi Borkowice. Zlokalizowane około 700 m od innych zabudowań i głównej drogi. Tutaj spokój i cisza, kontakt z przyrodą, śpiew ptaków i kumkanie żab są zagwarantowane. Do dyspozycji gości: w pełni wyposażony domek z aneksem kuchennym i łazienką, dla 2 osób, domek „holenderski"- dwie sypialnie, salon, kuchnia, łazienka dla 6 osób z możliwością dostawki, oraz przyczepę kempingową dla 4 osób.
Gospodarze prowadzą hodowlę koni rasy „konik polski". Swoim letnikom proponują, łowienie ryb oraz grzybobranie w pobliskim lesie. Dysponują wiatą krytą strzechą, grilem, kamienną wędzarnią, miejscem na ognisko. Dodatkową atrakcją jest mały zwierzyniec z pawiami, ozdobnym drobiem, bażantami i gołębiami. Obiekt jest ogrodzony, a dzięki możliwości wypożyczenia rowerów, jest doskonałą bazą wypadową do wycieczek rowerowych po okolicy. W miejscowości Piece, rozpoczyna się jedna ze ścieżek przyrodniczych Stobrawskiego Parku Krajobrazowego.

NA KOŃSKIM **GRZBIECIE**

Miłośnicy końskiej jazdy znajdą dla siebie na terenach gminy Kluczbork swoją ulubioną stajnię i ulubione wierzchowce.

GOSPODARSTWO AGROTURYSTYCZNE STODOŁA
Barbara i Witold Stodoła
Bogdańczowice 21
46-233 Bąków

STAJNIA SPORTOWO-REKREACYJNA DERA NATALIA STODOŁA
Bogdańczowice 21
46-233 Bąków

Stajnia znajduje się w Bogdańczowicach (5 km od Kluczborka). Położona jest w spokojnej i malowniczej wsi, otoczonej ścieżkami leśnymi i stawami. Stajnia posiada krytą ujeżdżalnię, przeszkody crossowe, ogrodzony piaszczysty padok. Stajnia działa przy gospodarstwie agroturystycznym STODOŁA, co umożliwia jeźdźcom dłuższy pobyt w stajni. Organizuje obozy jeździeckie, rajdy konne i zgrupowania weekendowe. Ma w ofercie zajęcia dla początkujących, treningi sportowe (ujeżdżanie i skoki), hipoterapię oraz ujeżdżanie koni młodych.

OŚRODEK HIPOTERAPII I REKREACJI KONNEJ GODZIEMBA
Ligota Zamecka 49
46-200 Kluczbork
www.stajnia-godziemba.pl

Ośrodek znajduje się na terenie Ligoty Zameckiej, niecałe 2 kilometry od centrum Kluczborka. To miejsce, w którym pod okiem wykwalifikowanego instruktora istnieje możliwość efektywnej i profesjonalnej jazdy konnej. Tu można podnieść swoje umiejętności jeździeckie bądź rozpocząć swoją przygodę z jazdą konną w ogóle. Stajnia powstała z pasji w 2012 roku. Celem jest nie tylko poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych, ale również propagowanie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej.

KLUB JEŹDZIECKI PANOPTICUM W BRZEZINCE
Brzezinka 8
46-233 Bąków

Główne cele: organizacja i prowadzenie działalności sportowo-rekreacyjnej; dbałość o tradycje jeździeckie; popularyzacja zasad jeździeckich; współudział w inicjowaniu i koordynacji zawodów i pokazów.

NAJWAŻNIEJSZE
OBIEKTY I ATRAKCJE SPORTOWE

Kluczbork posiada bogate zaplecze sportowe. Mieszkańcy i goście mogą korzystać z różnorodnych form aktywności fizycznej. Oferty na spędzenie aktywnie czasu zapewnią odpoczynek i doskonałą zabawę.

Najważniejsze obiekty to:

Zbiornik retencyjny KLUCZBORK na Stobrawie w Ligocie Górnej (więcej w dziale: W wodnym żywiole i z wędką w dłoni)

Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy w Bąkowie z parkiem linowym, boiskami do piłki siatkowej, siatkówki plażowej, koszykówki, kortem do tenisa ziemnego, polem do paintball'a oraz zalewem wodnym i z wypożyczalnią sprzętu pływającego.

WOJEWÓDZKI KAMPUS SPORTOWO-REKREACYJNY STOBRAWA

w Kluczborku położony w malowniczej scenerii zabytkowego parku miejskiego oraz w bezpośrednim sąsiedztwie lasów. Kompleks stanowi nowoczesną, interdyscyplinarną bazę sportowo-rekreacyjną (stadion miejski, na którym rozgrywa mecze klub piłkarski, a wraz z otaczającymi go boiskami piłkarskimi i niezbędną infrastrukturą sportową taką jak hala sportowa i internat) stwarzającą idealne możliwości do organizacji obozów i zgrupowań sportowych dla zawodników oraz drużyn różnych dyscyplin sportowych zarówno z regionu województwa opolskiego, jak i całego kraju. Nowoczesna infrastruktura kampusu stwarza również możliwość organizacji konferencji, szkoleń oraz szeregu innych przedsięwzięć o charakterze rekreacyjno-sportowym. Baza ta spełnia wymogi sportu wyczynowego i charakteryzuje się wysokim standardem. Historia kampusu sięga początku XX wieku, gdyż to właśnie tutaj sportowcy różnych dyscyplin przygotowywali się do najważniejszych imprez sportowych. Obecnie Gmina Kluczbork wraca do chlubnych sportowych tradycji tego miejsca. Powierzchnia kampusu wynosi 12 ha, jego właścicielem jest Gmina Kluczbork, która zarządza obiektami poprzez Ośrodek Sportu i Rekreacji.

W mieście znajduje się także kryta pływalnia (ul. Kołłątaja), korty tenisowe (park miejski), sale gimnastyczne oraz hala widowiskowo-sportowa (ul. Mickiewicza).

www.osir.kluczbork.pl

Stadion miejski

- boisko o wymiarach:106 m x 69 m.
- 2.776 miejsc siedzących
- szatnie meczowe
- sztuczne nawodnienie, monitoring

Hala sportowa

- pow. użytkowa 1564 m^2
- hala przeznaczona dla wszystkich dyscyplin sportów halowych
- odnowa biologiczna w tym sauna, masaż, hydromasaż, siłownia

Boiska treningowe trawiaste

trzy ogólnodostępne boiska o doskonale utrzymanej nawierzchni trawiastej z wyposażeniem treningowym

Boisko wielofunkcyjne

- boisko o wymiarach: 30m x 50m
- umożliwia grę w piłkę ręczną, koszykówkę, siatkówkę oraz mini piłkę nożną

Hotel sportowy

37 miejsc noclegowych, sala konferencyjna, klimatyzacja

Pełnowymiarowe boisko ze sztuczną nawierzchnią

- płyta boiska o wymiarach: 102m x 64m z zamontowanymi piłkochwytami
- do dyspozycji zespół szatniowo-socjalny

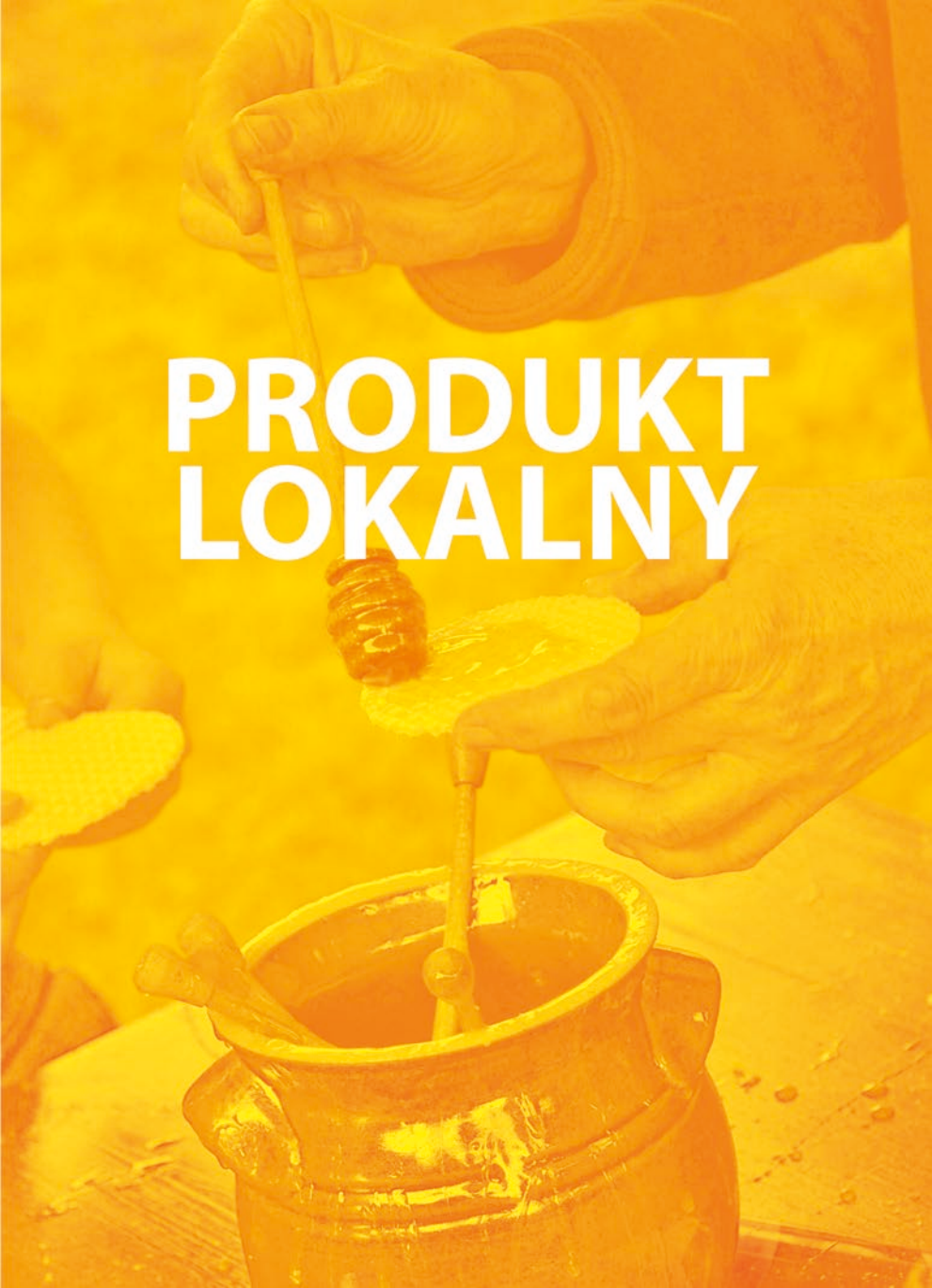

PRODUKT LOKALNY

PRODUKT **LOKALNIE WYTWARZANY** TO JEST TO!

PSZCZELE DARY

Kluczbork ma bogate tradycje pszczelarskie. Na miejscu działa związek pszczelarski, jest muzeum, w odległym o 11 km Maciejowie funkcjonuje Pasieka Zarodowa.

Wszystko to jest pokłosiem tego, że w Łowkowicach koło Kluczborka urodził się światowej sławy pszczelarz i odkrywca tajników życia pszczół ks. Jan Dzierżon (1811-1906). Rozgłos przyniosła mu ogłoszona w 1845 roku teoria partenogenezy (dzieworództwa) pszczół, która dotyczyła rozmnażania tych owadów. Dzierżon wprowadził również do uli tzw. snozy, czyli drewniane listewki stosowane w ulach celem łatwiejszego wyjęcia miodu. Zasługi tego badacza zostały już przez jemu współczesnych wysoko docenione. W 1872 roku otrzymał tytuł honoris causa Uniwersytetu Monachijskiego. W muzeum jego imienia w Kluczborku znajduje się wiele osobistych pamiątek Dzierżona: m.in. listy, dyplomy, odznaczenia. W parku przy ulicy Byczyńskiej jest pomnik tego wybitnego naukowca i pszczelarza, a w pobliskich Łowkowicach jest jego grób.

Kluczborskie Muzeum im. Jana Dzierżona funkcjonuje jako muzeum regionalne. Udostępnia dobra kultury z terenu Ziemi Kluczborskiej i północnej części Opolszczyzny. Jedną z ekspozycji jest stała wystawa pn. „Pszczelarstwo dawne i nowe", która przedstawia dzieje hodowli pszczół począwszy od czasów najdawniejszych do współczesności, a także rolę i działalność naukową i pszczelarską ks. dr. Jana Dzierżona. Wśród eksponatów znajdują się m.in. ule kłodowe, słomiane, figuralne, sprzęt i narzędzia pszczelarskie wraz z najcenniejszym zabytkiem tzw. barcią odrzańską, która datowana jest na X wiek naszej ery. Usytuowany przed budynkiem muzeum skansen zawiera kolekcję uli figuralnych wykonanych przez artystów ludowych i rzeźbiarzy amatorów z całego kraju. Na skwerze przy muzeum znajduje się Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Pszczelarskiej i Historycznej. Od kilku lat na tym skwerze organizowany jest plener rzeźbiarski dla artystów amatorów.

W Maciejowie na terenie dawnej posiadłości rodziny Dzierżonów usytuowana jest Pasieka Zarodowa im. ks. dr. Jana Dzierżona. Głównym zadaniem Pasieki jest hodowla matek pszczelich na potrzeby pszczelarzy z całej Polski. Tu pozyskuje się i oferuje do sprzedaży produkty pszczele, sprzęty i artykuły pszczelarskie. Na terenie Pasieki znajduje się dworek, w którym żył Dzierżon. Obok natomiast skansen z ulami pniowymi i figuralnymi. Pracownicy Pasieki prowadzą zajęcia edukacyjne dla dorosłych, dzieci i młodzieży oraz propagują zdrowe produkty pszczelarskie. Każdego roku w drugiej połowie sierpnia orga-

nizowane jest w Pasiece „Maciejowskie Miodu Smakowanie", czyli... święto miodu.

Miód znany jest człowiekowi od niepamiętnych już czasów. We wszystkich kulturach świata, począwszy od starożytnego Egiptu, a skończywszy na Dalekim Wschodzie, miód był uważany za lekarstwo dla ciała i duszy, jeden z najwspanialszych i jednocześnie najwartościowszych produktów pszczelich, łatwo przyswajalny przez organizm.

Ciekawostka:
Miód ma właściwości antybakteryjne i antytoksyczne. Jest też doskonałym konserwantem (starożytni Babilończycy balsamowali ciała zmarłych miodem jako symbolem wiecznej szczęśliwości).

Ciekawostka:
By pszczoły mogły wytworzyć miód najpierw muszą zgromadzić nektar. By zebrać jeden jego litr pszczoły muszą wykonać około dwadzieścia tysięcy lotów i odwiedzić podczas tych lotów około miliona kwiatów. To ogromna praca dla tak małego owada. A powstaje z tego jedynie 150 do 300 gram dojrzałego miodu, który gromadzony jest w komórkach plastru zbudowanego z wosku. Co ciekawe miód jest jedynym produktem, który się nie psuje. Znajdywano go w grobowcach faraonów, który według badaczy nadal nadawał się do spożycia. Miód może ulec jedynie zakwaszeniu, np. na skutek kontaktu z ludzką śliną lub fermentacji w związku z występującymi w nim drożdżami.

Pyłek kwiatowy to produkt pszczeli zbierany przez robotnice z kwiatów roślin. Wyróżnia się on dużą zawartością witamin z grupy B, cukrów prostych i złożonych oraz aminokwasów. Pyłek znajduje szczególne zastosowanie w rekonwalescencji, posiada bowiem działanie antybakteryjne, wzmacnia odporność organizmu i polepsza zdolność myślenia i koncentracji.

Kit pszczeli, czyli propolis, to natomiast mieszanina substancji żywicznych wydzielanych przez pączki drzew oraz balsamu pyłkowego wytwarzanego w organizmie pszczół. Ma również działanie antybakteryjne, ale również przeciwbólowe. Przyśpiesza odnowę tkanek i podnosi odporność organizmu.
Mimo iż najbardziej wartościowym dla ludzi produktem pszczół zawszę będzie miód, również produkt uboczny powstały podczas wytwarzania słodkiego produktu, czyli **wosk**, ma cenne właściwości, które mogą zostać wykorzystane.

Ciekawostka:
Użycie wosku ma długą tradycję, jest on stosowany od co najmniej 4500 lat. Wytwarzane z niego świece woskowe palą się jasnym płomieniem i wypełniają pomieszczenie lekkim aromatem miodu i propolisu. Jonizując ujemnie powietrze wpływają pozytywnie na samopoczucie. I oczywiście tworzą niepowtarzalny nastrój, a to jest bardzo pożądane podczas spotkań towarzyskich.

Wosk pszczeli jest produkowany w gruczołach woskowych znajdujących się na odwłokach około 14-dniowych pszczół robotnic. Do wyprodukowania jednego kilograma wosku pszczoły potrzebują ponad 3,5 kilograma miodu. Wosk to ciało stałe, które topi się w temperaturze 62-72°C, tworząc plastyczną masę nierozpusz-

czalną w wodzie, ma barwę białą, żółtą lub brązową, pachnie miodem, a zbudowany z tłuszczów i węglowodanów. Wosk zaraz po wyprodukowaniu przez młode robotnice jest jasny i czysty. Jednak podczas budowy plastrów ulega zanieczyszczeniu i zmienia barwę na ciemniejszą.

Ciekawostka:
Wosk pszczeli jest ceniony w przemyśle farmaceutycznym i kosmetycznym, ponieważ jest produktem naturalnym, a więc dobrze tolerowanym przez skórę. Firmy farmaceutyczne wyrabiają z wosku: kremy, maści, plastry. Wosk służy pszczołom do produkcji plastrów, w których przechowywany jest miód i pyłki, służy również jako schronienie dla młodych pszczół. Plaster składa się z komórek o kształcie sześciokąta i jest głębokości ponad 1 cm. Wosk pszczeli od dawna stosuje się do produkcji świec, woskowych figur i odlewów. Dziś zastępuje go wosk sztuczny, który jest znacznie tańszy, jednak zapach nie jest tak aromatyczny. Niestety, mimo iż jest to produkt naturalny, czasami powoduje uczulenia.

Mleczko pszczele jest wytwarzane przez pszczoły, które karmią nim młode larwy przez pierwsze trzy dni życia oraz matkę pszczelą przez cały jej żywot. Młode pszczoły robotnice wytwarzają w swoich gruczołach gardzielowych galaretowatą substancję o barwie kremowej i cierpkim smaku. Jest to mleczko pszczele – ekstrakt życia, pokarm królowej matki.

Ciekawostka:
W medycynie ludowej ten produkt jest znany od dawna, gdyż dostarcza organizmowi niezbędnych związków, brakujących w codziennym menu posiada właściwości bakteriobójcze. Skład chemiczny mleczka pszczelego jest bardzo bogaty, gdyż zawiera ono: wodę, białka, cukry, lipidy, kwasy organiczne, hormony, sole mineralne i wiele witamin. Zawartość witamin jest znacznie większa niż w miodzie czy w pyłku pszczelim. Białko mleczka pszczelego składa się głównie z albumin i globulin. W mleczku stwierdzono ponad 12 mikro- i makroelementów, m.in.: miedź, magnez, potas, fosfor, żelazo, cynk, siarkę, mangan, nikiel, kobalt, krzem, chlor, arsen. Zawiera ono mnóstwo witamin niezbędnych w zdrowej diecie, jak np. witaminy z grupy B, a także witaminy C, A, D, E.

Ciekawostka:
Mleczko pszczele regeneruje organizm po przebytych chorobach, operacjach, jest przydatne w leczeniu anoreksji, ponieważ przywraca apetyt. Zalecana dawka mleczka pszczelego wynosi od 50 mg do 300 mg dla dorosłego człowieka, zaś dla dzieci połowę tej dawki. Należy ją stosować rano ½-1 godziny przed śniadaniem lub 2-3 godziny po kolacji.

Pierzga to kolejny po pyłku kwiatowym, wosku i miodzie „wyrób" produkowany przez pszczoły. Pierzga pszczela to mieszanka miodu, pyłku i śliny pszczół. Pszczoły ubijają zmieszaną z tych składników masę i zabezpieczają ją woskiem. Dzięki temu pierzga fermentuje – co działa na nią konserwująco (nie psuje się przez długi czas) i sprawia, że staje się łatwiej przyswajalna niż sam pyłek. Pierzga to źródło witaminy K i kwasu mlekowego.

Ciekawostka:
Ze względu na jej właściwości, pierzgę stosuje się w lecznictwie i kosmetyce. Kosmetyczne zalety pierzgi wynikają z zawartości kwasu L-mlekowego. Wzmaga on regenerację skóry. Po oddziaływaniu kwasu mlekowego skóra lepiej wchłania dostarczone jej składniki mineralne. Kwas L-mlekowy pobudza produkcję kolagenu w skórze, co zwiększa jej gęstość. Pierzga zawiera witaminę K, która działa wzmacniająco na naczynia krwionośne. Naturalna witamina K, w odróżnieniu od syntetycznej, nie wywołuje skutków ubocznych. Oprócz tego, kosmetyki zawierające pierzgę odblokowują pory i działają antybakteryjnie, co zapobiega powstawaniu niedoskonałości na skórze.

Jad pszczeli to najskuteczniejsza broń pszczół. Dzięki niemu mogą one stawać do walki. Jad pszczeli produkowany jest przez gruczoły jadowe robotnic i matek pszczelich.

Ciekawostka:
Pszczelarze z czasem uodparniają się na jego działanie, a ponieważ składem przypomina jad żmii, uodparniają się też w pewnym stopniu na ten drugi. Skład jadu pszczelego nie został jeszcze całkowicie zbadany. Jad pszczeli zawiera również feromony alarmowe, które uwalniane w chwili żądlenia przez jedną pszczołę mobilizują do ataku inne.

Ciekawostka:
Medycyna ludowa traktowała od zawsze jad pszczeli jako naturalny i skuteczny środek leczniczy w różnych postaciach reumatyzmu. W trakcie użądlenia pszczoła wstrzykuje w ciało ofiary około 0,012 mg jadu. Taka ilość wystarczy, by osoba użądlona poczuła ból i pieczenie. Wokół miejsca użądlenia pojawia się obrzęk, lekkie zaczerwienienie i swędzenie.

Ciekawostka:
Jad pszczeli ma właściwości lecznicze i używany we właściwy sposób pozytywnie wpływa na cały organizm. Stosowany jest w przypadku bólów reumatycznych, artretyzmu, gośćca, zapalenia korzonków nerwowych, egzemy, paradontozy, pyłkowicy, alergii, reumatoidalnego zapalenia mięśnia sercowego, choroby Buergera, zapalenia pęcherza moczowego. Istnieją dwa sposoby leczenia jadem: bezpośredni i pośredni. Sposób bezpośredni to kontrolowane żądlenie przez pszczoły przy użyciu specjalnych technik. Metoda pośrednia polega na wykonywaniu zastrzyków z jadu pszczelego, stosowaniu maści, mazideł, emulsji oraz robieniu inhalacji z jadu pszczelego.

Z PSZCZELARSTWEM I PRODUKTAMI PSZCZELIMI ZWIĄZANE SĄ:

Muzeum im. Jana Dzierżona
ul. Zamkowa 10
46-200 Kluczbork
www.muzeum.kluczbork.pl

Pasieka Zarodowa im. ks. dr. Jana Dzierżona w Maciejowie
Maciejów 8
46-211 Kujakowice Górne

Sklep „Pszczółka"
(produkty pszczele i dla pszczół)
Ligota Górna 14
46-200 Kluczbork

CZTERY SMAKI KOŁOCZA ŚLĄSKIEGO

Kołocz śląski (lub kołacz śląski) to słodki placek, popularny na Górnym Śląsku i Śląsku Opolskim. Wyróżnia go wyborny maślany smak oraz pracochłonna posypka (w typie kruszonki). Ciasto występuje w dwóch wariantach: bez nadzienia lub z nadzieniem - serowym, makowym lub jabłkowym (warstwa nadzienia znajduje się pomiędzy warstwami ciasta drożdżowego). Placek ma zazwyczaj wymiary ok. 40 × 60 cm – jest więc, wbrew swojej nazwie, prostokątny. Jego wysokość to ok. 3,5 cm, czyli jest odrobinę niższy niż większość podobnych wypieków.

Śląski specjał bezsprzecznie jest regionalnym spadkobiercą staropolskiego kołacza. Jego dawniejsza historia sięga czasów prasłowiańskich, kiedy to był on ciastem obrzędowym, symbolem obfitości, podawanym na przykład na weselach (tradycja ta trwa do dziś). Jak ważną odgrywał on rolę w historii regionu, świadczy jego obecność w licznych śląskich legendach. Jedna z nich mówi o tym, skąd wziął się śląski kołocz. Otóż w powiecie grodkowskim, idąc z Chocieborza w kierunku na Kamiennik, widać zaraz przed wsią, po prawej stronie „górę skrzatów". Skrzaty z tej góry miały obdarować kołoczem parobka, który ich o to wcześniej poprosił. Ot, i cała tajemnica. Choć sama nazwa ciasta pierwotnie wzięła się od jego kolistej formy, śląski kołocz ma kształt prostokątny. Powód jest prozaiczny: kiedy w XIX wieku stare piece zamieniono na kuchenki, praktyczniejsze okazały się blachy prostokątne. Zmiana kształtu nie wpłynęła jednak na smak tego wspaniałego ciasta, którego renoma zawsze wykraczała poza granice Śląska.

Od 27 lipca 2011 roku kołocz śląski/kołacz śląski został wpisany do rejestru jako Chronione Oznaczenie Geograficzne. Znakiem tym mogą być opatrzone tylko wypieki, które są wytwarzane w województwie opolskim oraz w wybranych powiatach województwa śląskiego (pełna lista na stronie http://www.trzyznakismaku.pl/produkty/kolocz-slaski-kolacz-slaski). Dba o to powołane do życia stowarzyszenie „Konsorcjum Producentów Kołocza Śląskiego" (ul. Powstańców Śląskich 25/6, 45-086 Opole, www.kolocz.info).

Skoro kołocz występuje w 4 odsłonach podajemy przepis bazowy i z nadzieniami: serowym, makowym i jabłkowym.

Ciasto drożdżowe:

- 500 g mąki
- 100 g cukru
- 50 g drożdży
- 1 jajko
- 3-4 żółtka
- 10 dkg masła
- 1 szklanka mleka
- szczypta soli

Kruszonka:

- 250 g mąki
- 125 g masła
- 125 g cukru
- 2 żółtka

Wykonanie:
1. Podgrzać mleko z cukrem i do ciepłego dodać drożdże i parę łyżek mąki. Przykryć ściereczką i odstawić w ciepłe miejsce na około godzinę.
2. Gdy zaczyn urośnie dodać do niego jajka - wymieszać.
3. Zaczyn wlać do mąki z solą - zamieszać.
4. Na koniec dodać tłuszcz - wyrabiać jak drożdżowe ciasto i odstawić do wyrośnięcia.
5.Wyłożyć całość ciasta na blachę (wersja bazowa). Przy wersji z nadzieniem wyłożyć 1/2 ciasta na blachę wyłożoną pergaminem i obficie pokłóć widelcem. Położyć nadzienie i wyłożyć (rozwałkować) pozostałą 1/2 ciasta.
7. Na wierzch poukładać kruszonkę.
8. Piec w rozgrzanym piekarniku do 180°C ok. 40-60 minut.

Nadzienie serowe:
- 1,5 kg sera półtłustego
- 6 jajek
- 2,5 szklanki cukru
- cukier waniliowy
- 3/4 kostki masła
- 1,5 budyniu w proszku
- skórka otarta z dużej cytryny
- ew. rodzynki

Wyłożyć na ciasto drożdżowe masę serową. Ser jednokrotnie zemleć. Żółtka utrzeć z cukrem, masłem dodać ser, budyń, skórkę cytryny. Wyrobić rękami. Dodać ubite białka, lekko wymieszać. Do masy można dodać budyń waniliowy lub śmietankowy.

Nadzienie makowe:
- 500 g maku
- 1/2 l mleka
- cukier wanilinowy
- 1/2 szklanki cukru
- jajko
- 1/4 łyżeczki cynamonu
- szczypta soli
- 2 łyżki bułki tartej
- 1/2 kostki masła (125 g)
- olejek migdałowy (ilość w/g uznania)
- migdały
- rodzynki
- skórka pomarańczowa

Mak zmielić (suchy w maszynce do mielenia kawy), wsypać do gorącego mleka, dodać masło, olejek migdałowy, cukier waniliowy, cynamon i cukier. Wszystko ogrzać aż przestanie zwiększać swoją objętość. Masa powinna mieć konsystencję luźnego budyniu. Całość wystudzić, dodać jajko oraz bułkę tartą. Teraz masa powinna być gęsta i bardzo wilgotna.

Nadzienie jabłkowe:
1,5 kg jabłek obrać, zetrzeć na tarce lub pokroić w małą kostkę. Starte jabłka lekko odcisnąć z soku. Uprażyć w garnku/na patelni i wyłożyć na ciasto. Można posypać cynamonem i cukrem waniliowym lub dodać tartą bułkę i/lub budyń waniliowy.

Po upieczeniu i wystudzeniu wierzch kołocza można posypać cukrem pudrem lub polać lukrem.

KLUCZBORSKIE ORGANIZACJE I PODMIOTY DZIAŁAJĄCE NA RZECZ PRODUKTÓW LOKALNYCH

Kluczborsko-Oleska Lokalna Organizacja Turystyczna KOLOT
46-200 Kluczbork
ul. Katowicka 1
e-mail: kolot@op.pl
www.kolot.republika.pl
Główne cele: wspieranie, rozwój i promocja lokalnych produktów i atrakcji turystycznej.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Stobrawy"
46-200 Kluczbork
ul. Katowicka 1
e-mail: biuro@dolinastobrawy.pl
www.dolinastobrwy.pl
Główne cele: LGD Dolina Stobrawy działa na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, tworzy możliwości do aktywizowania działań społeczności lokalnej w dążeniu do poprawy jakości życia.
Cele strategiczne: kreacja i rozwój markowych produktów lokalnych w oparciu o istniejący potencjał; rozwój zasobów ludzkich; kreacja wizerunku i marki obszaru; kształtowanie przestrzeni przyjaznej zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich; wzmocnienie instytucji i podmiotów gospodarczych działających na rzecz rozwoju w regionie oraz aktywizowanie ich współpracy.

Stowarzyszenie „Konsorcjum Producentów Kołocza Śląskiego"
ul. Powstańców Śląskich 25/6
45-086 Opole
www.kolocz.info
Konsorcjum producentów powołano do promocji i ochrony kołocza śląskiego. Celem Stowarzyszenia jest: zachowanie tradycji wytwarzania kołocza/kołacza śląskiego na terenie województwa opolskiego i śląskiego jako tradycyjnego obszaru jego wytwarzania; działania promocyjne produktu; dbałość o dobrą renomę kołocza/kołacza śląskiego; podejmowanie działań zmierzających do uzyskania ochrony nazwy „kołocz/kołacz śląski" jako produktu regionalnego.

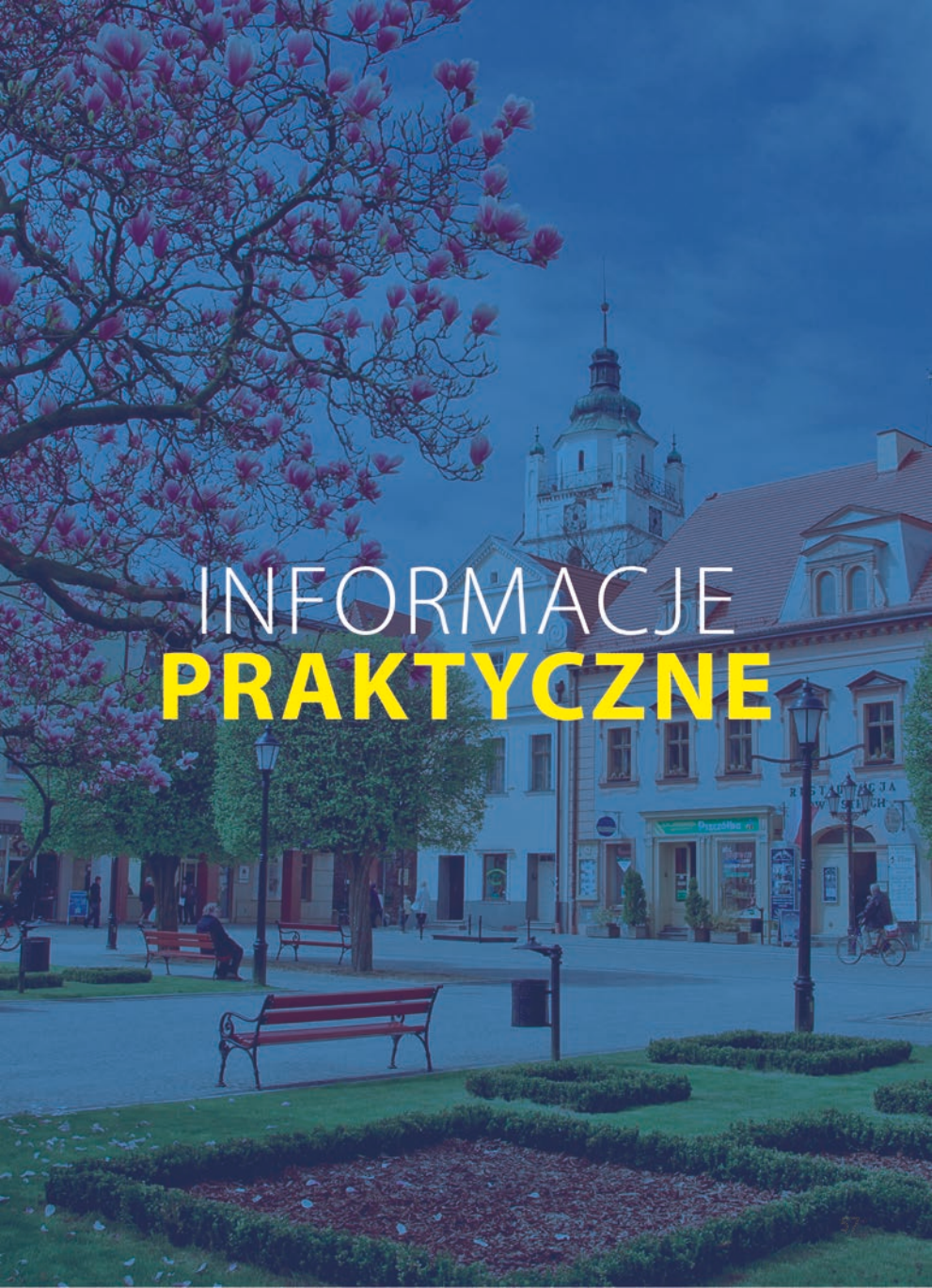

INFORMACJE **PRAKTYCZNE**

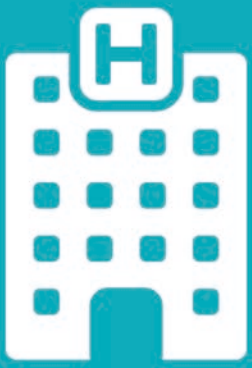

HOTELE PENSJONATY I GOŚCIŃCE

„Edyta" Pokoje gościnne
ul. Jana Pawła II 2 A
46-243 Bogacica
tel. 77 413 07 42
www.kregielnia-restauracja.pl

„Gościniec Staropolski"
ul. Gliwicka 78
46-233 Bąków
tel. 77 418 11 48
www.gosciniec-staropolski.pl

„Joanna" Usługi Gastronomiczne i Hotelarskie
Ligota Górna 1
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 45 31
www.restauracjajoanna.eu

Hotel „Nad Stawem"
Pl. Targowy 1
46-243 Bogacica
tel. 77 414 86 67
www.feldman-restaurants.pl

Hotel „Spałka" ★★★★
ul. Waryńskiego 16
46-200 Kluczbork
tel. 77 412 20 00
www.hotelspalka.pl

„Kampus STOBRAWA" Hotel Sportowy
ul. Sportowa 7
46-200 Kluczbork
tel. 77 415 10 80
www.kampus.kluczbork.pl

Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy
Camping nr 23 w Bąkowie
46-233 Bąków
tel. 77 418 05 86
www.osir.kluczbork.pl

Sommer Residence ★★★★
Kuniów 101 A
46-200 Kluczbork
tel. 77 887 58 88
www.sommerresidence.pl

Villa „Castello"
Rynek 19
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 62 51
www.hcastello.pl

Zajazd „Ostoja"
ul. Witosa 35
46-211 Krzywizna
tel. 664 995 485
www.zajazd-ostoja.pl

Agroturystyka i pokoje gościnne:

„Agrochatka"
Biadacz-Brodnica 17
46-233 Bąków
tel. 77 413 21 01, 603 404 530
www.agrochatka.pl

„Ekostyl"
Biadacz-Kamienisko 6
46-233 Bąków
tel. 77 413 21 66, 504 259 250
www.ekostylsliczni.pl

Józef Goliński
Ligota Zamecka 52
46-200 Kluczbork
tel. 882 549 289

„Michałówka"
ul. Kraskowska 29
Borkowice
46-243 Bogacica
tel. 77 420 35 26, 602 383 588
www.michalowka-borkowice.pl

„Stodoła"
Bogdańczowice 21
46-233 Bąków
tel. 77 413 17 18, 602 538 469
www.agrosto.like.pl

„U Heleny"
Helena Niesłony
ul. Lipowa 31
Borkowice
46-243 Bogacica

Internaty

Internat przy Wojewódzkim Ośrodku Dokształcania i Doskonalenia Zawodowego
ul. Konopnickiej 11
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 53 13
www.wodidz.klucznet.pl

Internat Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego
Bogdańczowice 2 A
46-233 Bąków
tel. 77 413 18 03

Gastronomia,restauracje, puby i bary

„Antalya Kebab" – ul. Mickiewicza 17/15, 46-200 Kluczbork, tel. 739 569 921
„Baconiówka" Bar Gastronomiczny – Kujakowice Górne, 46-211 Kujakowice Górne, tel. 77 413 19 84
Bar „Cyprys" – Krzywizna, 46-211 Kujakowice Górne, tel. 77 413 14 16
Bar Orientalny Quang Ngoc – ul. Byczyńska 20, 46-200 Kluczbork, tel. 77 413 08 53, facebook.com/barorientalnykluczbork
Bar „Smakowidło" – Rynek 12, 46-200 Kluczbork, tel. 784 992 605, www.nowystrych.com.pl
Bar „XL" – ul. Grunwaldzka 25a, 46-200 Kluczbork, tel. 778 875 875, www.barxl.pl
„Gościniec Staropolski" – ul. Gliwicka 78, 46-233 Bąków, tel. 77 418-1148
„Imbir" – ul. Byczyńska 20, 46-200 Kluczbork, tel. 77 414 66 88
„Jazz Pub" – ul. Piłsudskiego 1, 46-200 Kluczbork, tel. 77 418 49 48
Kebab Istambul – Rynek 21, 46-200 Kluczbork, tel. 739 012 504, facebook.com/Istambul kebab-Pide house
Mamiki Pizza & Chicken House – ul. Zamkowa 3, 46-200 Kluczbork, tel. 574 464 743, facebook.com/Mamiki Pizza & Chicken House
Pierogarnia – ul. Piastowska 1, 46-200 Kluczbork, tel. 512 774 588
Pierogowe Love Retro – ul. Broniewskiego 10-12, 46-200 Kluczbork, tel. 534 732 368, facebook.com/pierogarniaretro
Pizzeria „di Kusy" – ul. Grunwaldzka 13, 46-203 Kluczbork, tel. 77 417 11 11, www.pizzeria-di-kusy.pl

Pizzeria „Don Giovanni" – ul. Byczyńska 20, 46-200 Kluczbork, tel. 730 884 455, facebook.com/DonGiovanni.Kluczbork
Pizzeria „Olinoe" – Kuniów 94a, 46-200 Kluczbork, tel. 690 138 815
Pizzeria „Retro" – ul. Prusa 10-12, 46-200 Kluczbork, tel. 534 200 205, www.pizzakluczbork.pl
Retro Quchnia Domowa – ul. Prusa 10, 46-200 Kluczbork, tel. 792 466 566
Restauracja „Edyta" – ul. Jana Pawła II 2 A, 46-243 Bogacica, tel. 77 413 07 42
Restauracja „Bastet" – ul. Opolska 18, 46-200 Kluczbork, tel. 608 046 071, 662 019 756
Restauracja „Bocianie Gniazdo" – Krasków 40, 46-200 Krasków, tel. 601 232 158
Restauracja „Joanna" – Ligota Górna 1, 46-200 Kluczbork, tel. 77 418 45 31, www.restauracjajoanna.eu
Restauracja „Nad Stawem" – Pl. Targowy 1, 46-243 Bogacica, tel. 77 414 86 67, www.feldman-restaurants.pl
Restauracja „Nowy Strych" – Rynek 12, 46-200 Kluczbork, tel. 77 418 08 04, www.nowystrych.com.pl
Restauracja i Pub w Hotelu „Spałka" – ul. Waryńskiego 16, 46-200 Kluczbork, tel. 77 412 20 00, www.hotelspalka.pl
Restauracja „Pod Arkadami" – Rynek 1, 46-200 Kluczbork, tel. 77 418 78 79, www.pod.arkadami.pl
Restauracja „Ratuszowa" – ul. Zamkowa 5, 46-200 Kluczbork, tel. 77 418 10 86, www.feldman-restaurants.pl
Restauracja „Swojskie Klimaty" – ul. Zamkowa 5, 46-200 Kluczbork, tel. 77 413 41 02, www.feldman-restaurants.pl
„Smakoszek" Mała Gastronomia – ul. Paderewskiego 12, 46-200 Kluczbork, tel. 77 418 20 09
Sommer Residence – Kuniów 101 A, tel. 77 887 58 88, www.sommerresidence.pl
Zajazd „Ostoja" – ul. Witosa 35, 46-211 Krzywizna, tel. 664 995 485

Banki, bankomaty i kantory:

Alior Bank S.A.
Placówka Partnerska
ul. Krakowska 6
46-200 Kluczbork

Bank Spółdzielczy w Wołczynie
Oddział w Kluczborku
(bankomat) – ul. Wolności 12
46-203 Kluczbork

Bank Spółdzielczy w Namysłowie
Filia w Kluczborku
(bankomat)
Pl. Niepodległości 10/1
46-200 Kluczbork

BGŻ BNP Paribas
Oddział w Kluczborku
(bankomat) – ul. Szewska 2
46-200 Kluczbork

Crédit Agricole
Centrum Kredytowe
ul. Krakowska 1
46-200 Kluczbork

Getin Bank
Oddział w Kluczborku
ul. Krakowska 17
46-200 Kluczbork
(bankomat: ul. Armii Krajowej 23
koło Biedronki)

ING Bank Śląski
Oddział w Kluczborku
(bankomat) - ul. Mickiewicza 14
46-200 Kluczbork

Millenium Partner
ul. Bankowa 6
46-200 Kluczbork

Nest Bank
ul. Krakowska 13
46-200 Kluczbork

PEKAO S.A.
I Oddział w Kluczborku
(bankomat)
ul. Grunwaldzka 12 C
46-200 Kluczbork
i ul. Jagiellońska 14 (Kaulfand)
46-200 Kluczbork

PKO Bank Polski
Rynek 10
46-200 Kluczbork
Bankomat: Rynek 10
i ul. Jagiellońska 14 (Kaulfand)

Santander Consumer Bank
ul. Piłsudskiego 10/2a
46-200 Kluczbork

Santander Bank
Oddział w Kluczborku
(bankomat) – Rynek 16
46-200 Kluczbork

SKOK Stefczyka
Oddział w Kluczborku
(bankomat) - ul. Bankowa 1/1

Kantor Wymiany Walut
Rynek 4
46-200 Kluczbork

Kantor Wymiany Walut
ul. Krótka 1/1
46-200 Kluczbork

Kantor Wymiany Walut
ul. Grunwaldzka 13
46-203 Kluczbork

Kantor Wymiany Walut
ul. Jagiellońska 14
46-200 Kluczbork
(w sklepie Kaufland)

Kantor Wymiany Walut
ul. Moniuszki
46-200 Kluczbork
(targowisko miejskie)

Kantor Wymiany Walut
ul. Byczyńska 101
46-203 Kluczbork
(w Galerii Miodowej)

Imprezy cykliczne

Marzec - **Bieg „Tropem Wilczym"**
Maj - **Międzynarodowy Wyścig Kolarski Juniorów Młodszych po Ziemi Kluczborskiej i Oleskiej (1-3 maja)**
Maj-październik - **Kluczborskie Koncerty Organowe**
Czerwiec - **Międzynarodowy Festiwal Piosenki „Kluczborskie Trele"**
Dni Kluczborka
Sierpień - **Ogólnopolski Plener Malarski**
Maciejowskie Miodu Smakowanie
Pożegnanie lata nad zalewem KLUCZBORK
Wrzesień - **Dożynki Gminne**
Zjazd Motocyklistów „Memento Mori"
Kluczborski Bieg Przełajowy „O Złotą Barć"
Listopad - **Międzynarodowy Turniej Karate**
Grudzień - **Święto Światła i Mikołajki (6 grudnia)**
Kalendarium wszystkich imprez na:
https://kluczbork.eu/29,do-pobrania

Muzeum im. Jana Dzierżona
ul. Zamkowa 10
46-200 Kluczbork
www.muzeum.kluczbork.pl

Kino „Bajka"
ul. Pułaskiego 3
46-200 Kluczbork
www.kino.kluczbork.pl

Urzędy pocztowe

„Poczta Polska"
Urząd Pocztowy nr 1
ul. Mickiewicza 6
46-200 Kluczbork

„Poczta Polska"
Urząd Pocztowy nr 1
filia – ul. Ligonia 14
46-203 Kluczbork

Urząd Pocztowy w Kujakowicach Górnych
ul. Klonowa 30 B
46-211 Kujakowice Górne

Urząd pocztowy w Bogacicy
ul. Wolności 11
46-243 Bogacica

TELEFONY ALARMOWE:

Policja
tel. 997, 112
Komenda Powiatowa Policji
ul. Katowicka 14
Kluczbork
tel. 77 417 03 03

Straż Pożarna
tel. 998, 112
Komenda Powiatowa Straży Pożarnej
ul. Krakusa 1
tel. 77 417 03 80/81

Pogotowie ratunkowe
tel. 999, 112
Izba przyjęć (szpital)
ul. M.Skłodowskiej-Curie 23
tel. 77 417 35 16

Pogotowie wodne
tel. 994, 77 418 14 71
(po godz. 15:00 tel. 77 418 26 30)

Pogotowie gazowe
tel. 992, 77 418 13 92

Pogotowie energetyczne
tel. 991, 77 418 13 42

STACJE BENZYNOWE

Circle K
ul. Moniuszki 1
Kluczbork

Ochman
Ligota Górna 1
(droga krajowa nr 11)

Pieprzyk
ul. Byczyńska 120
Kluczbork

Lotos
ul. Katowicka 26
Kluczbork

Orlen
ul. Byczyńska 87
ul. Wołczyńska 1

POMOC DROGOWA

LECHMOT
Ligota Górna 28
tel. 77 418 60 40
tel. 606 994 444

Auto-Trans
pomoc drogowa
tel. 663-994-444

Autoserwis
Pomoc drogowa
Bogacica
ul. Kluczborska 18
603-602-766

Zakupy

Aldi
ul. Byczyńska 101
(Galeria Miodowa)
Kluczbork

Biedronka
ul. Podwale 24
ul. Jagiellońska
ul. Ossowskiego 60A
ul. Wołczyńska 4
Kluczbork

Bricomarche
ul. Jana Pawła II nr 9 A
Kluczbork

Delikatesy Centrum
ul. Ossowskiego 1
Kluczbork

Dino
ul. Słowackiego 1
ul. Wołczyńska 21
Kluczbork

Intermarche
ul. Jana Pawła II nr 9
Kluczbork

Kaufland
ul. Jagiellońska 14
Kluczbork

LIDL
Warynskiego 19
Kluczbork

Netto
ul. Ossowskiego 58 A
Kluczbork

APTEKI, SŁUŻBA ZDROWIA I LECZNICE

Apteka
ul. Mickiewicza 17
46-200 Kluczbork

Apteka „Dbam o zdrowie"
Rynek 21
ul. Jagiellońska 14
(Kaufland)
46-200 Kluczbork
tel. 800 110 110

Apteka Dr Max
ul. Podwale 8/2
(„Z plusem")
ul. Byczyńska 97
(Galeria Miodowa)
46-200 Kluczbork

Apteka „Gemini"
ul. Grunwaldzka 20
46-200 Kluczbork
tel. 77 403 35 49

Apteka „Goździkowej"
ul. Katowicka 26
46-200 Kluczbork
tel. 77 447 32 61

Apteka „Jagódka" S.C.
ul. Wolności 6
46-243 Bogacica
tel. 77 414 86 89

Apteka „Medyczna"
ul. Wołczyńska 4
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 01 31

Apteka „Libra" S.C.
ul. Byczyńska 20
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 08 42

Apteka „Na dobre i na złe"
ul. Byczyńska 101
(Galeria Miodowa)
ul. Wołczyńska 4
46-200 Kluczbork

Apteka „Rodzinna"
ul. Podwale 24
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 60 95

Apteka „Społeczna"
ul. Krakowska 20
46-200 Kluczbork
tel. 77 417 70 03

Apteka „Zdrowit"
ul. Ściegiennego 5
46-200 Kluczbork
tel. 77 417 40 16

Apteka „ZIKO"
ul. Waryńskiego 2
ul. Piłsudskiego 12
ul. Ligonia 14A
46-200 Kluczbork
tel. 12 687 57 47

Apteka Ireneusz i Anetta Piotrowiak
ul. Witosa 1
46-200 Kluczbork
tel. 74 833 18 88

Powiatowe Centrum Zdrowia S.A. (szpital) ul. M. Skłodowskiej-Curie 23
tel. 77 417 35 00

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Anmed" S.C.
ul. M. Skłodowskiej-Curie 6
46-200 Kluczbork, tel. 77 418 11 12

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum Medyczne PULS"
ul. Ligonia 14 A, 46-203 Kluczbork
tel. 77 418 55 00

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medyk"
ul. Grunwaldzka 20, 46-200 Kluczbork,
tel. 77 447 44 60

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Vita"
ul. Grunwaldzka 18, 46-200 Kluczbork
tel. 77 447 46 40

Ośrodek Medyczny „Jagiellonka"
ul. Jagiellońska 9B, 46-203 Kluczbork
tel. 77 418 01 02

NZOZ

Gabinet Weterynaryjny Panaceum 24H S.C. Bartosz Jakubaszek i Natalia Gruszewska
ul. Morcinka 10
46-200 Kluczbork
tel. 537 588 923

Gabinet Weterynaryjny VENTUS Paulina Wiatr
ul. Gałczyńskiego 8
46-203 Kluczbork
tel. 77 418 49 74

Przychodnia weterynaryjna lek. wet Paulina Kosarewicz lek. wet. Adam Kosarewicz
ul. Żeromskiego 3
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 54 42

Przychodnia weterynaryjna VET- CENTRUM
ul. Pułaskiego 12
46-200 Kluczbork
tel. 534 066 043

Lecznica dla zwierząt
ul. Żeromskiego 3B
46-200 Kluczbork
tel. 77 418 12 16

Lecznica dla zwierząt Adam Mandziuk
Ligota Zamecka 4
tel. 77 418 16 84

Z LOTU PTAKA

Fontanna i Glorietta w parku miejskim w Kluczborku

Park miejski w Kluczborku

Plac Niepodległości, Kluczbork

Bogacica

Przed żniwami

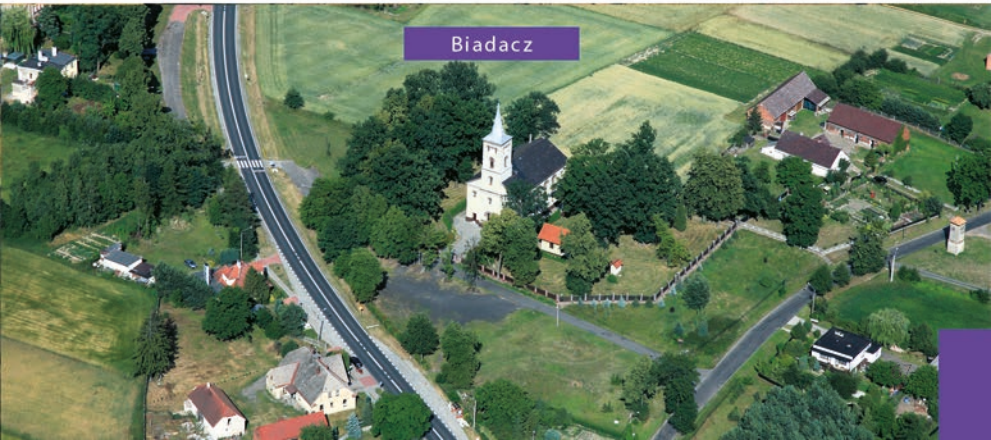
Biadacz

Stadion, Kluczbork

Północna obwodnica miasta Kluczbork

Krasków

Krzywizna

Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy w Bąkowie

Kompleks „ORLIK" przy PSP nr2, Kluczbork

Kluczbork

Bibliografia

Wydawnictwa i opracowania:

1. Borek H., Nazewnictwo miejscowe regionu kluczborskiego, w: Szkice kluczborskie, t. 2, Opole 1979.
2. Jasiński Z., Lisowski A., Z dziejów wsi Biadacz, w: Szkice kluczborskie, t. 3, Opole 1985.
3. Kinder J. - opracowanie własne na podstawie wydawnictwa: ks. Henryk Gerlic, Bogacica - dzieje Parafii, Wydawnictwo Św. Krzyża, Opole 1997; Feliks Triest, Topographisches Handbuch von Oberschlesien, Breslau 1864 (tłum. Monika Horoś - Instytut Śląski w Opolu).
4. Klotz P., Z historii kościoła w Schönwaldzie na Górnym Śląsku. Powiat Kluczbork, tłumaczenie: Ernest Rys.
5. Molak E., Racławski I., Zapomniane zabytki. Dwory i pałace wiejskie południowej Polski, t. 2, Śląsk Opolski, Opole 2011.
6. ks. Henryk Gerlic, Bogacica - dzieje Parafii, Wydawnictwo Św. Krzyża, Opole 1997
7. ks. Zbigniew Zalewski „Orkiestra z entuzjazmem", w: Gość Niedzielny, 11 marca 2001 (10/469)

Inne źródła:

1. www.kuniow.pl
2. www.palaceslaska.pl